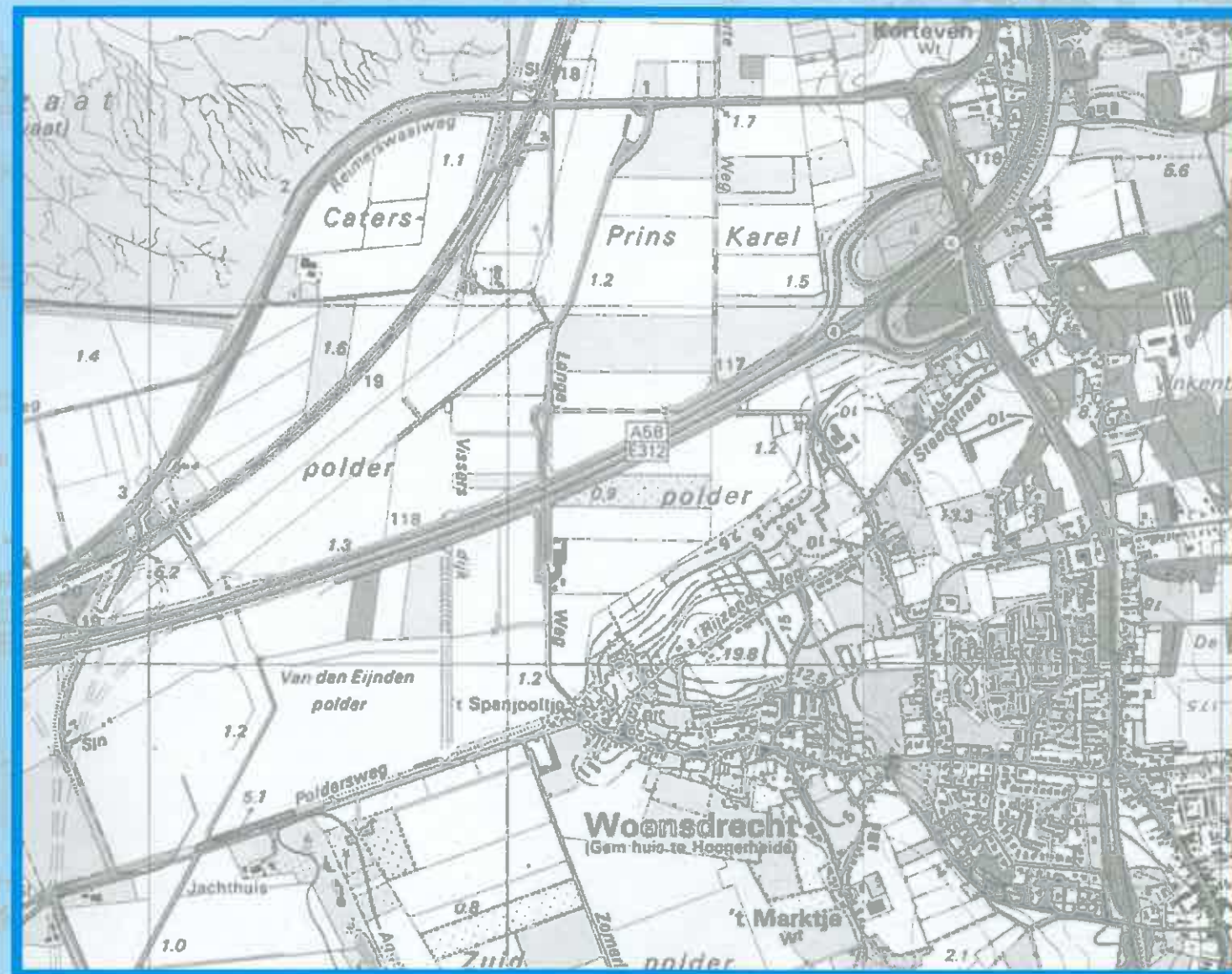

A. HET STRUCTUURBEELD

Historische kaart Woensdrecht en Scheldemonding

2. Duurzame ondergrond

In de StructuurvisiePlus zijn de identiteit van de gemeente Woensdrecht en de afzonderlijke kernen verwoord en worden de onderlinge verschillen binnen de gemeente maximaal tot uitdrukking gebracht. De gemeente kent een rijk en gevarieerd landschap op de grens van de hoge zandgronden en de natte polders. Tevens is sprake van een grote diversiteit in kernen en grondgebruik. Veel van deze kwaliteiten zijn verklaarbaar vanuit de 'duurzame ondergrond', die heeft te maken met de ruimtelijk-landschappelijke opbouw, het reliëf, de geomorfologie en de cultuurhistorie. Naast hun belang als verklarende factoren, is van belang dat deze worden vastgelegd, als zijnde de meest duurzame waarden van de gemeente. Tenslotte zijn het echter ook aspecten die actief kunnen bijdragen aan de identiteit en diversiteit van de gemeente.

In dit hoofdstuk worden de verschillende aspecten van de duurzame ondergrond geanalyseerd en geïnterpreteerd. Het hoofdstuk begint met een analyse van de geologie en geomorfologie. Daarna wordt de occupatiegeschiedenis behandeld. En ten slotte wordt ingegaan op de verschillende bodemtypen. Na deze analyses worden, aan de hand van interpretatiekaarten, per aspect de structuurbepalende elementen voor Woensdrecht toegelicht.

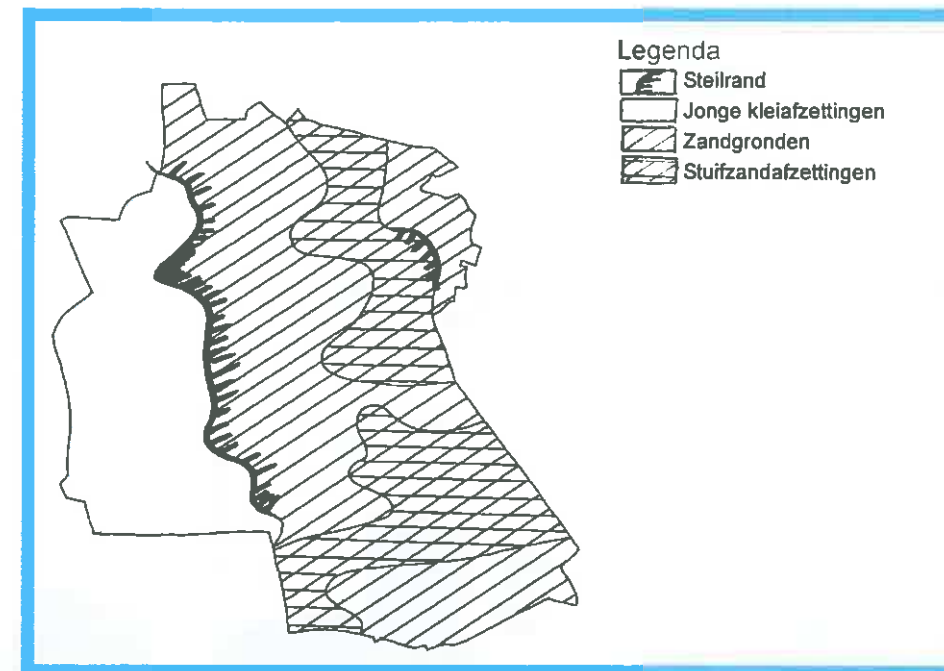
2.1 Geologie en geomorfologie

Woensdrecht heeft een bijzondere geomorfologie, die nog goed te ervaren is en voor een groot deel bepalend is voor de kwaliteit van het landschap en de kernen. Met name de voor Nederlandse begrippen opvallende hoogteverschillen, verraden iets van een bijzondere ontstaansgeschiedenis. De gemeente Woensdrecht is gesitueerd op de zogenaamde Brabantse Wal, een geologisch-aardkundig uniek gegeven. Het ontstaan van de Brabantse Wal heeft alles te maken met het feit dat het gebied miljoenen jaren lang onder invloed heeft gestaan van de rivieren de Schelde en de Maas en hun monding in zee.

De geologische ondergrond van Woensdrecht heeft een heterogeen karakter. Het gebied van de hoger gelegen zandgronden is ontstaan door rivierafzettingen van voor de laatste ijstijd. Deze rivierafzettingen bestaan uit afzettingen van de formatie van Tegelen. De bovenkant van deze formatie bestaat uit een op wisselende hoogte voorkomende laag zware klei van één tot enkele meters dikte. Deze zogenaamde Tegelklei heeft geheel zuidwest Brabant bedekt. In de gemeente Woensdrecht komt de Tegelklei plaatselijk zeer dicht onder het oppervlak voor. De taaie kleilagen hebben ervoor gezorgd dat de rivieren uit het Scheldebekken het Brabantse landoppervlak niet verder uitschuurden waardoor de steilrand van de Brabantse Wal is ontstaan, die ook nu nog de overgang van het Brabantse zandgebied naar de lager gelegen zeekeleipolders markeert.

Gedurende de laatste ijstijd (100 tot 10 duizend jaar geleden), toen de ondergrond permanent bevroren was en de bovengrond ontdooid, zijn door zandstormen alle oudere afzettingen bedekt met dekzanden door sediment van verspoelingen. Door deze verspoelingen is op wisselende dieptes een zware leemlaag ontstaan met een dikte variërend van enkele decimeters tot enkele meters. Na de laatste ijstijd zijn er nog delen van Woensdrecht bedekt met opgeblazen stuifzand. Hierdoor is het stuifduinen landschap ontstaan, dat met name te vinden is in het zuiden en oosten van de gemeente Woensdrecht. In het huidige poldergebied, de oude oeverzoom van de Oosterscheldebedding, treffen we vooral jonge zeekeleiafzettingen aan.

Op de interpretatiekaart geomorfologie is de markante steilrand tussen de zand en kleigronden aangegeven. Deze steilrand zal altijd bepalend blijven voor de

Interpretatiekaart geomorfologie

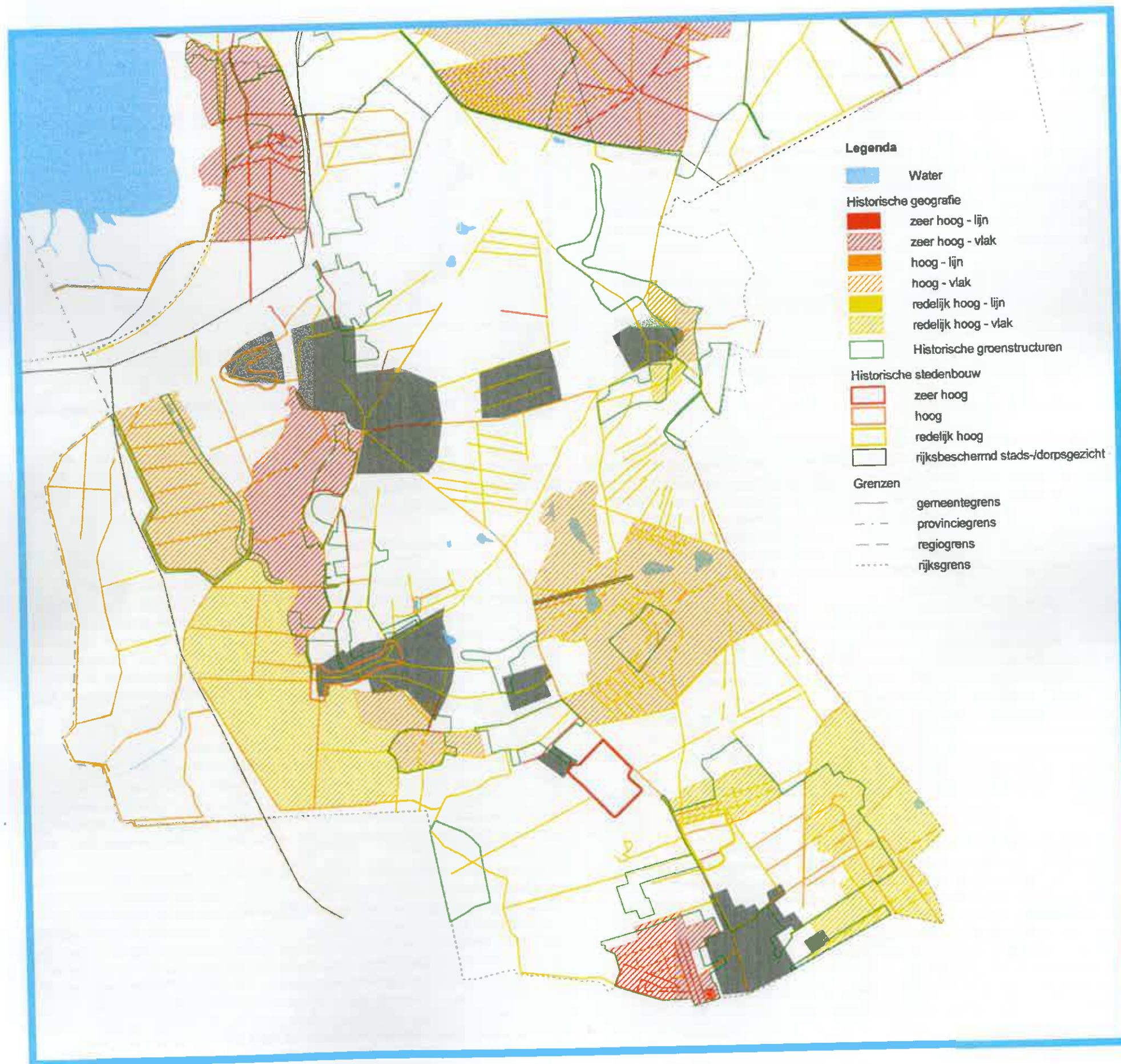
ruimtelijke structuur van Woensdrecht. Daarnaast is ook de beboste steilrand rond Huijbergen aangegeven. Ook deze overgang heeft alles te maken met de geomorfologische ontstaansgeschiedenis. Met name de Zandberg laat nog iets van het oorspronkelijke stuifduinenlandschap zien.

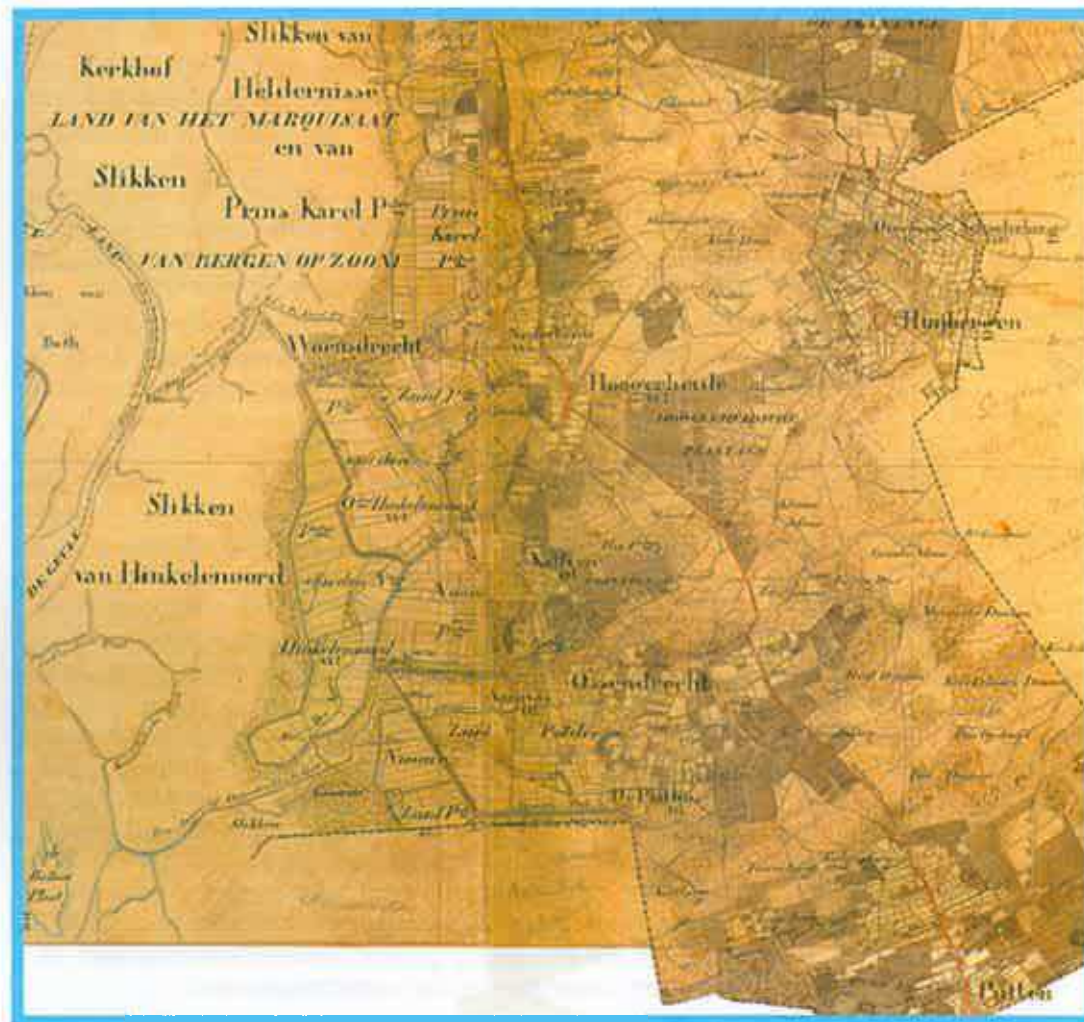
2.2 Occupatie geschiedenis

Uit de topografische kaarten van rond 1850 blijkt dat het grondgebied van Woensdrecht toen nog grotendeels bestond uit een woest heide- en duinlandschap, met name gelegen op de stuifzandgronden. Uit de kaarten is afleesbaar hoe het gebied geleidelijk in cultuur is gebracht. Rondom de kernen en gehuchten zijn vroege ontginningen te zien. Dit occupatiepatroon heeft alles te maken met de geomorfologische ondergrond. Zo zijn er de akkerdorpjes in de zone van Ossendrecht tot Hoogerheide ontstaan op het vruchtbare overganggebied van zand naar klei.

Ossendrecht en Woensdrecht zijn waarschijnlijk kasteeldorpen geweest. De polders ten westen van deze zone zijn met name in de periode 1650 (de Noordpolder) tot 1800 (de Nieuwe Zuidpolder) bedijkt. Daarnaast zijn er de oude ontginningen rondom het kloosterdorp Huijbergen, dat lang als een enclave in de woeste natuur heeft gelegen. En tenslotte zijn er de oude ontginningen aan het lint van het kerkdorp Putte, dat oorspronkelijk een boshoeve dorp was bij kasteel Ravenhof.

De eerste occupaties vonden vooral op de vruchtbare zandgronden plaats terwijl de onvruchtbare stuifzandgronden ongemoeid werden gelaten. Naast de ontginningen ten behoeve van veeteelt en akkerbouw zijn er vanaf 1500 ook bosplantages en landgoederen ontwikkeld, die rond 1850 nog als losse scherven in het woeste heide en duinlandschap liggen. De bosplantages waren vooral productiebossen, aangelegd door regionale heersers die hun greep op de onontgonnen gebieden daarmee versterkten. Vooral vanaf de 2e helft van de 18e eeuw werden plantages aangelegd met vooral naaldbos, zoals de Hoogerheidse Plantage, dat later ten behoeve van landbouw herverkaveld is. Een mooi voorbeeld van een landgoed uit deze periode is het landgoed Moretusbos, ten westen van Putte, dat één geheel vormt met het Belgische kasteel Ravenhof uit de 14e eeuw.

Grondgebied van de gemeente Woensdrecht omstreeks 1850

Het grootste deel van het bos op de stuifzandgronden in Woensdrecht dateert van na 1850. Dit bos was over het algemeen niet bestemd voor de houtopbrengst, maar om het zand te beteugelen. Hiervoor werd vooral Grove Den gebruikt. De stuifgronden vallen op door het reliëf. De bossen op deze gronden hebben in tegenstelling tot de productiebossen een onregelmatig padenpatroon. Een mooi voorbeeld van deze jonge bosaanleg zijn de stuifzandduinen Schoelieberg en Pilberg, halfcirkelvormig gesitueerd ten oosten van Huijbergen. Een ander voorbeeld is het jonge landgoed Het Groote Meer dat een onderdeel vormt van een reeks jonge landgoederen, met productiebossen op gefixeerde stuifzandduinen. Ten oosten van Putte, nabij de Kalmthoutse heide, is het hoogste natuurlijke punt van West-Brabant te vinden, de Hooge Berg (39.1 meter).

Opvallend is dat in Woensdrecht geen jonge ontginningen (vanaf 1900) ten behoeve van de landbouw zijn te vinden, zoals in grote delen van Brabant het geval is. Wel zijn in de loop van de twintigste eeuw de bosbouw, verstedelijking en agrarische herverkaveling steeds meer bepalend geworden voor het landschap. Grote delen van de oude ontginningen rond de kernen zijn langzaam verstedelijkt of herverkaveld, zoals het landbouwgebied ten oosten van Huijbergen.

Ligging Belvederegebied Brabantse Wal

Toch is er in de zone Woensdrecht/Ossendrecht nog een samenhangend geheel aan historische cultuurgronden te vinden. Enerzijds bestaan deze uit oude polders met natte graslanden waarvan de kleinschalige percelering en structuur van ontsluitingswegen grotendeels authentiek is. Anderzijds zijn er de steilranden van de Brabantse Wal. Deze zijn hoofdzakelijk tussen 1800 en 1900 beplant met naaldbout, maar reeds eerder voorzien van een aantal holle wegen, begeleid door hakhout (eiken). De Calfvense kreek in het zuidwesten is een kreekrestant met rietland, grasland en broekbosjes, gelegen binnen dijken of kaden. Ook de zichtrelaties vanaf de Brabantse Wal op de polders en omgekeerd zijn vanuit cultuurhistorisch oogpunt interessant. Zo wordt het silhouet van de Brabantse Wal geaccentueerd door de kerktorens van Woensdrecht, Hoogerheide en Ossendrecht en een schoorsteen van een steenfabriek.

Overige cultuurhistorische wetenswaardigheden:

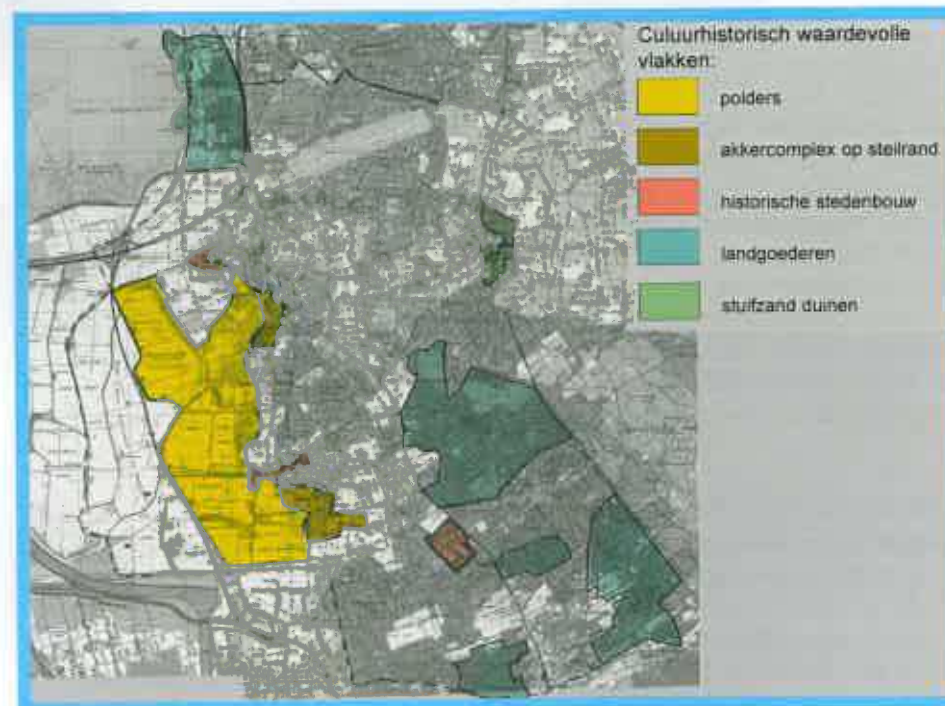
- Agger is een verdrongen dorp, nabij het kreekrestant genaamd de Agger Kapitale Uitwatering ten westen van de kern Woensdrecht. Agger wordt al in 1187 vermeld als woonplaats met een tolheffing in de Schelde. In de 13e eeuw is de nederzetting overstroomd.
- Er is een oude trambaan, die de steden Antwerpen, Bergen op Zoom en

Tholen met elkaar verbond. Een deel van dit tracé, thans als zandpad bewaard gebleven, bevindt zich tussen Ossendrecht en Calfven. Het wordt geaccentueerd door hoogopgaande linden.

- De 'skyline' van de Brabantse Wal wordt geaccentueerd door kerktorens en een steenfabriek.
- Er zijn nog historische groenstructuren te vinden bij Huijbergen, te weten hakhouten wallen.
- Putte is oorspronkelijk een boshoeve-nederzetting.

De laatste jaren is veel beleid ontwikkeld om cultuurhistorische waarden beter te beschermen en meer onderdeel te laten zijn in de ruimtelijke planvorming. Op rijksniveau is de nota Belvedere van belang. Het in deze nota verwoorde beleid beoogt de alom aanwezige cultuurhistorische waarden sterker richtinggevend te laten zijn bij de inrichting van Nederland. Aangegeven wordt hoe culturele en cultuurhistorische identiteit een regulier en volwaardig bestanddeel van de ruimtelijke inrichting kan worden. Dit geldt in het bijzonder voor de zogenaamde Belvedere-gebieden, die in de nota worden beschreven. Dit zijn gebieden waar sprake is van een accumulatie van waarden en/of een integrale samenhang van waarden, die maakt dat deze gebieden vanuit de cultuurhistorie bijzonder aandacht verdienen. De Brabantse Wal is in de nota aangegeven als Belvedere-gebied.

De provincie Noord-Brabant heeft vooruitlopend op dit beleid een provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart ontwikkeld. Ook voor de gemeente Woensdrecht zijn de historisch geografische en stedenbouwkundige waarden geïnventariseerd. Bij de waardetoekenning is gebruik gemaakt van drie gradaties: zeer hoog, hoog en redelijk hoog. Ten aanzien van de historisch geografische waarden is onderscheid gemaakt tussen historisch waardevolle vlakken, lijnen en groenstructuren. De waarden die zijn beschreven in de provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart dienen als uitgangspunt voor de verdere planvorming. (zie cultuurhistorische waardenkaart) Daarbij gaat het niet alleen om het beschermen van bestaande waarden.

Interpretatiekaart cultuurhistorie

Cultuurhistorie kan ook gebruikt worden als inspiratiebron voor nieuwe ontwikkelingen. Het "kookboek cultuurhistorie", dat door de provincie Noord-Brabant is uitgegeven, laat zien hoe je op een creatieve manier met cultuurhistorie kunt omgaan.

Om meer inzicht te krijgen in de betekenis van de cultuurhistorisch waardevolle vlakken uit de provinciale Cultuurhistorische Waardenkaart, zijn deze vlakken in de interpretatiekaart cultuurhistorie nader gedefinieerd. Onderscheid is gemaakt tussen stedenbouwkundige structuren, landgoederen, akkercomplexen, polders en stuifzandduinen.

2.3 Bodem en archeologie

Ook uit de huidige bodemkaart is de occupatiegeschiedenis van Woensdrecht gedeeltelijk afleesbaar. Voor een goed begrip is het nodig om de belangrijkste bodemtypen kort te beschrijven. Het betreft de volgende bodemtypen: Kalkloze zandgronden, Podzolgronden, Dikke eerdgronden en Zeekleigronden.

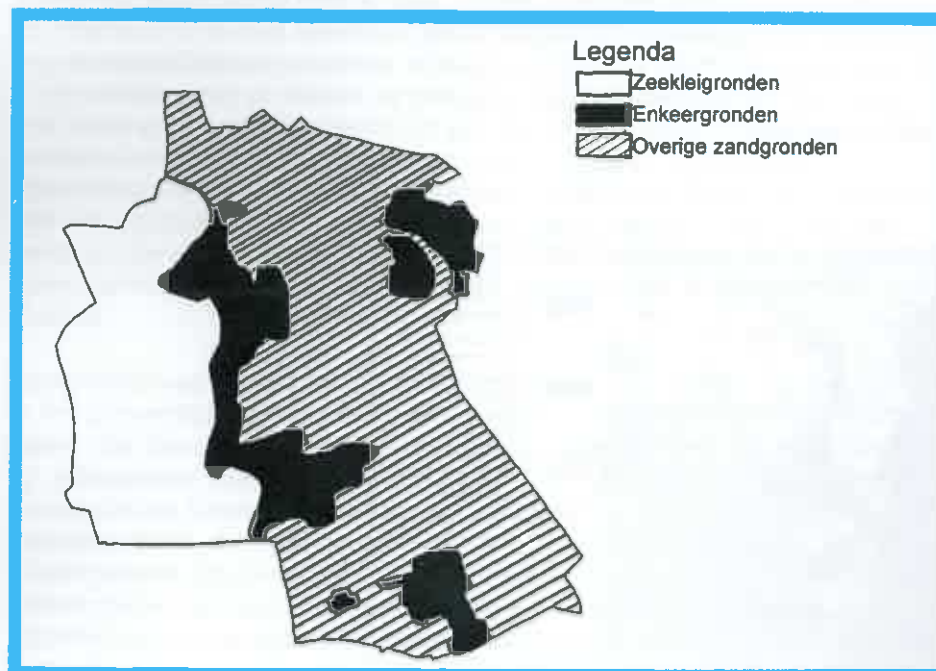
- Kalkloze zandgronden bestaan, zoals de naam al aangeeft, voornamelijk uit kalkloos zand. In Woensdrecht gaat het met name om leemarme Duinvaaggronden. Deze gronden hebben vrijwel geen bodemvorming. Ze bestaan voor het grootste gedeelte uit stuifzand.
- Podzolgronden zijn gronden met een inspoelingslaag, waarin organische stof samen met ijzer- en aluminiumverbindingen is opgehoopt. Doordat Podzolgronden voorkomen in een klimaat waarin de neerslag de verdamping overtreft, is een neerwaartse waterstroming in de grond mogelijk. Daardoor worden stoffen uit de bovengrond opgelost en naar beneden verplaatst. Een deel spoelt geheel uit (o.a. kalk), een ander deel komt op geringe diepte weer tot afzetting. Het moedermateriaal van de podzolgronden bestaat uit kalkloos zand, met eventueel een gering gehalte verweerbare mineralen. In Woensdrecht gaat het om zogenaamde Humuspodzolgronden.
- Dikke eerdgronden worden gekenmerkt door een humushoudende minerale bovengrond van meer dan 50 cm dik. Als het moedermateriaal uit zand bestaat (zoals in Woensdrecht) wordt gesproken van Enkeerdgronden. De bovengrond is ontstaan door geleidelijke ophoging van ontgonnen grond met stalmest, strooisel en zand. Dit mengsel werd jaarlijks op het bouwland gebracht, waardoor het geleidelijk werd opgehoogd.
- Zeekleigronden bestaan uit materiaal dat is afgezet in een zout, brak of zoet milieu onder invloed van de getijdenbeweging. Het minerale deel bestaat voornamelijk uit zeeklei. In Woensdrecht gaat het om kalkrijke Poldervaaggronden. Het zijn gronden met een zwak ontwikkelde (vage), humushoudende bovengrond. Daarnaast zijn er op de overgangszone van zand naar klei, kleibodems te vinden met een donkere bovenlaag, de zogenaamde Eerdgronden. Ze zijn ontstaan in de oude polders, zoals de Noordpolder tussen Ossendrecht en Woensdrecht. De donkere bovenlaag is afkomstig van de organische stof, die is bezonken op de plasbodem.

Archeologie

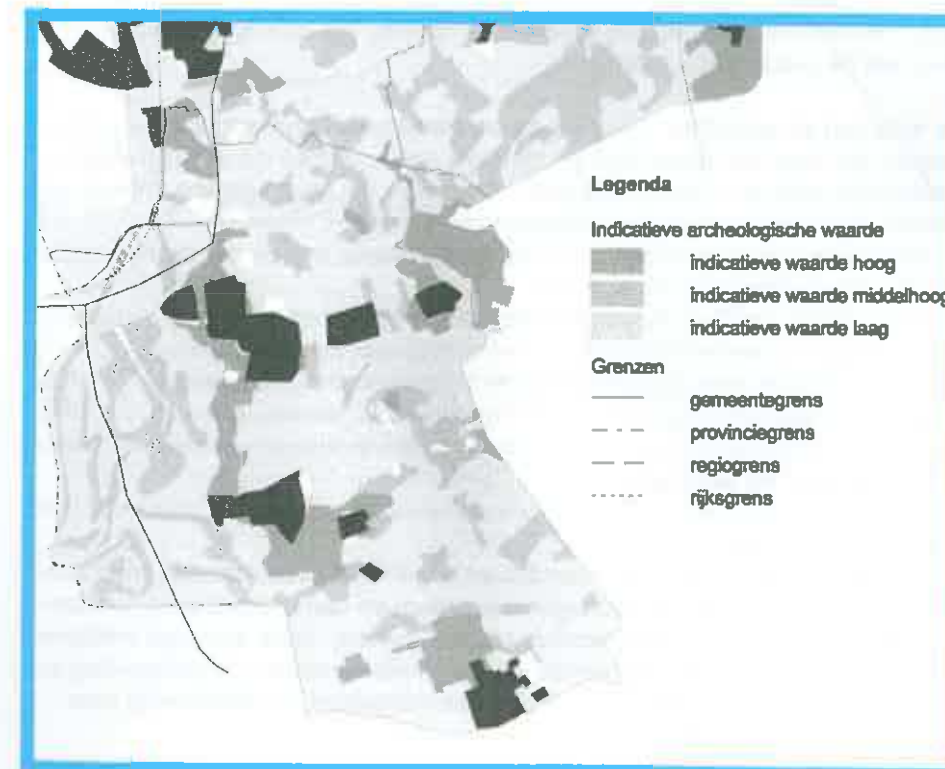
Interessant is om de bodemkaart in verband te brengen met occupatiegeschiedenis van Woensdrecht. Zo blijkt dat de Enkeerdgronden op het zand en Eerdgronden op de klei, die door bemesting zijn ontstaan, samenvallen met de oude ontginningen rond de kernen. Ook valt op dat ook nu nog een groot gedeelte van de bodem in het bos- en heide gebied bestaat uit leemarme Duinvaaggronden. De rest van de huidige bosgebieden in Woensdrecht hebben een bodem bestaande uit leemarme Podzolgronden.

Op de kaart Indicatieve Archeologische waarden is aangegeven waar de kans op het aantreffen van archeologisch belangrijke bodemvondsten groot of gemiddeld is. Deze kaart maakt onderdeel uit van de Cultuurhistorische Waardenkaart van de provincie Noord Brabant. De gebieden met hoge waarden vallen samen met de Enkeerdgronden. De verwachte bodemvondsten betreffen met name nederzettingenrelicten uit de vroege en late Middeleeuwen. Er dient zorgvuldig te worden omgegaan met het archeologisch bodemarchief. Dit bodemarchief bepaalt mede de uniciteit van de Brabantse Wal en kan bijdragen aan het cultuurhistorisch bewustzijn van de gemeente.

Op de Interpretatiekaart Bodem is het brede scala aan bodemtypen beperkt tot een globale indeling van bodemtypen die van structureel belang zijn voor de gemeente Woensdrecht. Doorslaggevend is het onderscheid tussen de kleibodems en de zandbodems. Verder zijn de gebieden van de ontginningen van voor 1850 (de Enkeerdgronden) apart weergegeven, aangezien in deze gebieden het menselijk ingrijpen al eeuwenlang plaatsvindt. De kans op archeologische vondsten is in deze gebieden redelijk tot hoog.

Interpretatiekaart Bodem

Indicatieve Archeologische waarden

3. Groen-Blauw-Gele kanskaart

Inleiding

De groen-blauw-gele en rode kanskaart zijn afzonderlijk van elkaar ontwikkeld, om zicht te krijgen op de wensen en mogelijkheden van de verschillende systemen in de gemeente Woensdrecht. In de groen-blauw-gele kanskaart zijn de potenties voor water, natuur en landschap weergegeven ter versterking van de aanwezige waarden en de samenhang daarin. In deze kanskaart wordt geen rekening gehouden met de stedelijke situatie en potenties. Die zijn autonoom ontwikkeld in de rode kanskaart.

De groen-blauw-gele kanskaart behandelt het laag-dynamische systeem van de waterhuishouding, natuur en landschap en de rol van de landbouw hierin. Per aspect wordt kort ingegaan op het beleid dat reeds in gang is gezet. Verder kan worden opgemerkt dat veel beleid inzake het buitengebied in de gemeente Woensdrecht is vastgelegd in de Nota Visie Buitengebied, en in de grensoverschrijdende projecten: het Grenspark Zoom-Kalmthoutse heide en het Landschapspark Kempen-Zeeland. In het programma wordt dieper ingegaan op het beleid ten aanzien van het buitengebied (hoofdstuk 9 "Buitengebied").

In de groen-blauw-gele kanskaart komen drie verschillende systemen aan de orde, het systeem van natuur en ecologie, de waterhuishouding en het agrarisch systeem. Het ecologisch systeem streeft naar een optimale situatie voor natuurontwikkelingsgebieden in relatie tot de Groene Hoofdstructuur, verbindingzones, specifieke biotopen en bosgebieden. Het hydrologisch systeem streeft naar een verbeterde waterhuishouding voor het gemeentelijk grondgebied door optimalisering en koppeling van het oppervlaktewatersysteem (beken, plassen en overige belangrijke watergangen) en het grondwatersysteem (inzijgebieden, kwelgebieden, waterwingebieden). Het agrarische systeem tenslotte streeft naar een duurzaam en vitaal ruimtelijk agrarisch patroon. Indicatief hiervoor is de mate waarin de productieomstandigheden (verkaveling, bodemgeschiktheid, drooglegging, ontsluiting) overeenkomen met de productiesectoren.

De waarden en potenties, die in de groen-blauw-gele kanskaart aan de orde komen, zijn voor een groot deel gerelateerd aan aspecten die in de duurzame ondergrond aan de orde zijn gekomen. Op basis van de duurzame ondergrond worden de volgende principes gehanteerd:

- versterken van de ruimtelijke en functionele relatie tussen het zandgebied en het poldergebied;
- beschermen van de cultuurhistorisch waardevolle landschappelijke vlakken;
- vergroten van de herkenbaarheid van cultuurhistorische relicten;
- herstel van geomorfologisch bepaalde beeklopen;
- agrarisch gebruik afstemmen op bodemtypen.

3.1 Natuur en ecologie

Bestaande waarden

De Brabantse Wal wordt gekenmerkt door hoge natuurwaarden van internationaal belang. Met name de levensgemeenschappen van voedselarme omstandigheden leveren hoge natuurwaarden zoals vennen, natte droge heidevegetaties, droge Grovedennenbossen en Zomereikenbossen. De afwisseling in open en besloten terreinen in het Brabantse Walgebied is aantrekkelijk voor zoogdieren en roofvogels.

In het zoekleigebied vormen de pleisterende vogels belangrijke ornithologische

natuurwaarden.

Het Markiezaat is een belangrijk natuurgebied en grenst aan het Woensdrechtse poldergebied. Daarnaast hebben berm- en dijkslootvegetaties lokale natuurwaarden met bijzondere diersoorten en plantensoorten. In het kwelgebied langs de steilrand van de Brabantse Wal komen plaatselijk nog hoge natuurwaarden voor als gevolg van de bijzondere biotische omstandigheden (kwel). Vooral sloten, graslanden en natte bossen hebben hier hoge natuurwaarden.

Knelpunten

De natuurwaarden staan onder druk. Met name verdroging en vervuiling hebben negatieve effecten op de natuurwaarden. Ook de toenemende gebruiksdruk op de Brabantse Wal vormt een bedreiging voor een aantal soorten, omdat hierdoor een versnippering dreigt van de biotopen. Op de aanpak van de verdroging wordt in de paragraaf waterhuishouding dieper ingegaan.

Beleid

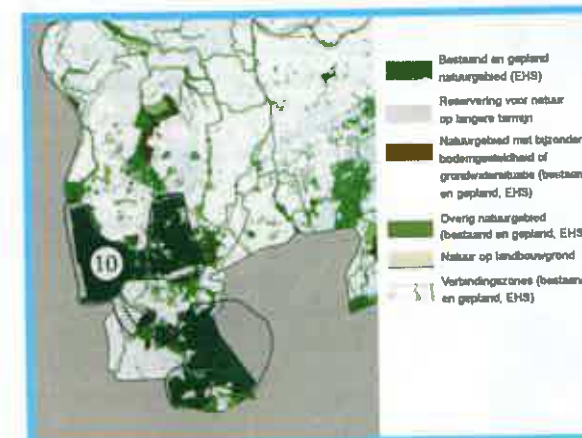
Het rijksbeleid, neergelegd in VINEX, Natuurbeleidsplan en Structuurschema Groene ruimte formuleert doelstellingen voor de natuur in het plangebied. Een groot deel van het gebied is aangegeven als kerngebied voor natuur met goede natuurontwikkelingsmogelijkheden in het kwelgebied.

De provincie Noord-Brabant heeft het rijksbeleid nader ingevuld en vertaald in een Groene Hoofdstructuur (GHS). De GHS bestaat uit natuurkerngebieden, multifunctionele bosgebieden, natuurontwikkelingsgebieden en ecologische verbindingzones. De provincie maakt onderscheid in droge en natte verbindingzones, wat verwijst naar de aanduiding water- en landnatuur in het Waterhuishoudingsplan.

Het beleid van de provincie ten aanzien van natuur is uitgangspunt voor de StructuurvisiePlus Woensdrecht. In de discussienota Brabant Contrastrijk is bovendien een groot gedeelte van Woensdrecht aanwezig als Grote eenheid natuur, waarbij het Markiezaat in samenhang met de bosgebieden op de Brabantse wal als één geheel worden gezien.

Concreet voor de groen-blauw-gele kanskaart:

- Tegengaan van de versnippering;
- Ontwikkeling van grote eenheden natuur, waarbij het Markiezaat in samenhang met de bosgebieden op de Brabantse Wal wordt gezien;
- Ontwikkeling van droge en natte ecologische verbindingzones tussen de bosgebieden op de Brabantse Wal onderling en tussen de bosgebieden en het Markiezaat.

Ruimte voor natuur

bron: Brabant Contrastrijk Provincie Noord Brabant 1999

3.2 Waterhuishouding

Relatie geomorfologie en bodem

De hydrologische structuur in de gemeente Woensdrecht is sterk bepaald door de geomorfologie. Als gevolg van pleistocene verspoelingen zijn loodrecht op de steilrand van de Brabantse Wal een aantal scherpe erosiegeulen ontstaan waarin beeksystemen zijn ontwikkeld. In de gemeente Woensdrecht zijn dat met name de Calfvense Boschloop en de Heiloop. Als gevolg van de scherpe insnijding ontbreken hier echter de voor beken karakteristieke beekdalflanken. Naast beekdalen wordt het gebied gekenmerkt door andere terreindepressies zoals stroomdalen, vennen en het uitblazingsbekken van de Kleine en Grote Meer. Doordat ondiepe weerstandbiedende lagen voorkomen, telde het zandgebied vroeger talrijke geïsoleerde vennen. Door ontwatering zijn de meeste vennen in de loop der tijd verdwenen.

Grondwatersystemen

Een grondwatersysteem is een watersysteem in de ondergrond dat bestaat uit een infiltratiegebied dat door middel van stroombanen met één of meer kwelgebieden is verbonden. De infiltratiegebieden liggen op de hogere delen waar de neerslag onder invloed van de zwaartekracht infiltreert in de bodem en door neerwaartse stroming de diepere grondwatervoorraden aanvult. De kwelgebieden liggen op de lagere delen waar het grondwater, als gevolg van stijghoogteverschillen met grondwater in de hoger gelegen infiltratiegebieden, permanent onder opwaartse druk staat en naar het oppervlak gericht is. Onderscheid wordt gemaakt tussen regionale watersystemen en een lokale watersystemen.

Het regionale watersysteem, waar de gemeente Woensdrecht deel van uitmaakt is het Kalmthoutse Heide Systeem. Dit grondwatersysteem met diepe grondwaterstromen wordt gevoed door het infiltratiegebied op de Kalmthoutse Heide (Vlaanderen). Hiervandaan stroomt het diepe grondwater in noordelijke en westelijke richting naar de kwelgebieden, o.a. naar de polders langs de Brabantse Wal. In deze kwelzone treedt kalkrijk grondwater uit. Dit water is enige duizenden jaren oud en komt van grote diepten. Het regionale grondwatersysteem in de gemeente Woensdrecht wordt ook beïnvloed door het zogenaamde Westerscheldesysteem. Via een zwakke kwelstroom van brak water staat een relatief klein oppervlak via grondwaterstroombanen in verbinding met de Westerschelde. Het betreft de polders tussen de rijksweg A4 en de provinciegrens met Zeeland.

Het lokale grondwatersysteem in de gemeente Woensdrecht wordt met name gevoed door infiltratiegebieden op de hoge stuifduinen bij Huijbergen, Ossendrecht en de Kriekelare Duinen ten noorden van Putte. De kwelgebieden van dit lokale systeem worden gevormd door vennen van en rond het landgoed De Grootte Meer. Daarnaast zijn er lokale kwelgebieden in de beekdalen van de Blikloop, de Leuvense beek, de Calfvense Boschloop en de Heiloop.

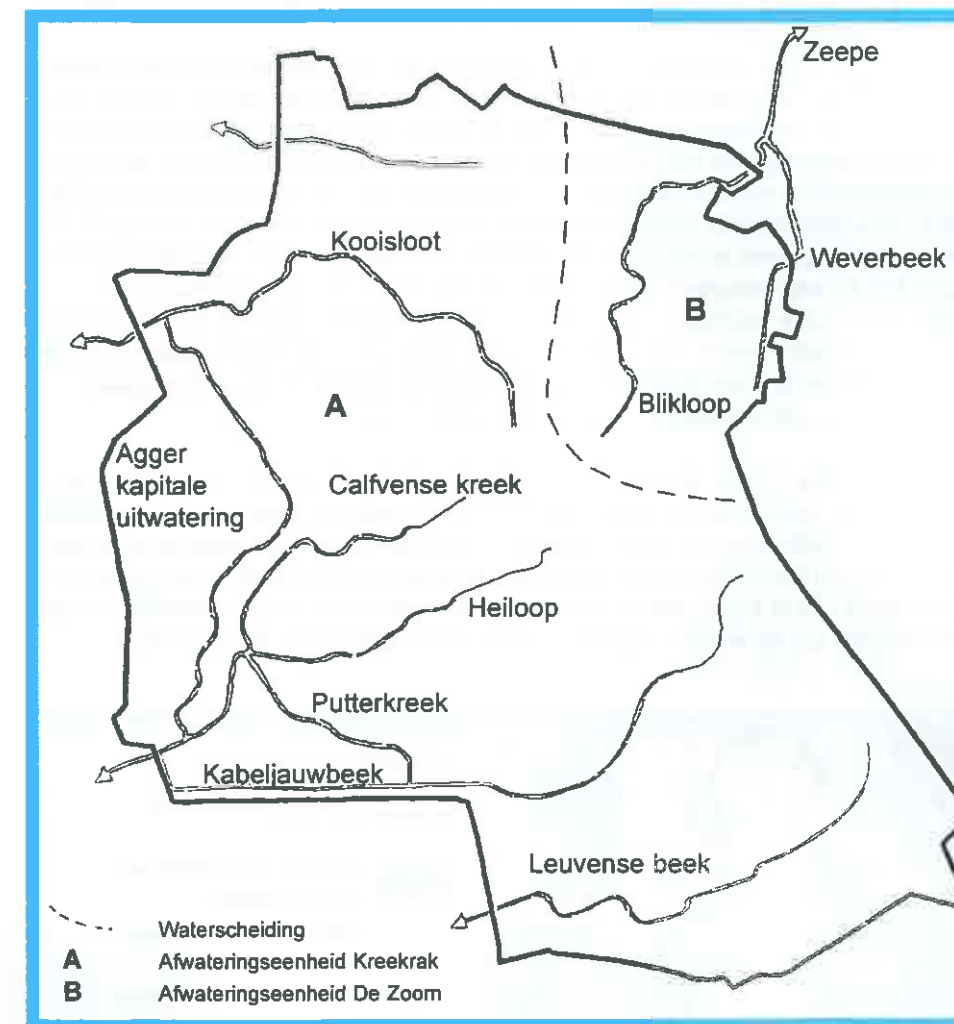
Oppervlaktewatersystemen

In het gemeentelijk grondgebied zijn een groot aantal oppervlaktewateren aanwezig, die deel uitmaken van een oppervlaktewatersysteem dat het gemeentelijk grondgebied overstijgt. Het betreft hier onder meer beken, waterlopen en vennen als de Kooisloot, de Blikloop, de Heiloop, de Calfvense Boschloop, de Leuvense beek, de Rijnwaterloop, de Kabeljauwbeek, Putterkreek, Bloempjesven, Moseven, Ven aan de Moerkantse baan, Vennen bij vliegveld Woensdrecht, Vennen Kortenhoef en de vennen bij het Grootte Meer. Al deze oppervlaktewateren zijn vanuit waterhuishoudkundig oogpunt en de aanwezige natuurlijke waarden belangrijk. Het is van belang het oppervlaktewatersysteem

te ontwikkelen in samenhang met het grondwatersysteem en met natuur- en ecologische waarden.

Verdroging

In Woensdrecht is op grote schaal sprake van verdroging. Dit uit zich onder meer in lage grondwaterstanden, verdroogde natuurgebieden, en het onvoldoende beschikbaar zijn van water voor de landbouw. De verdrogingproblematiek heeft verschillende oorzaken, maar de belangrijkste is de ontwatering ten behoeve van landbouw en verstedelijking. Het regen- en kwelwater wordt middels een systeem van sloten, beken en kanalen zo snel mogelijk afgevoerd, waardoor de grondwaterstand laag kan worden gehouden. Verder zijn er twee waterwinbedrijven in Woensdrecht ten behoeve van drinkwater, industrie en landbouw.

Bekenstructuur en afwatering (gegevens waterstaatskaart blad 49 Oost, uitgave 1973)

Daarnaast heeft ook de vegetatie invloed op het watersysteem. In de gemeente Woensdrecht zijn vanaf 1900 bijzonder veel dennenbossen geplant op de stuifzandgronden. Waarschijnlijk heeft dit tot gevolg dat relatief veel regenwater verdampt en weinig effectief de grond in zakt.

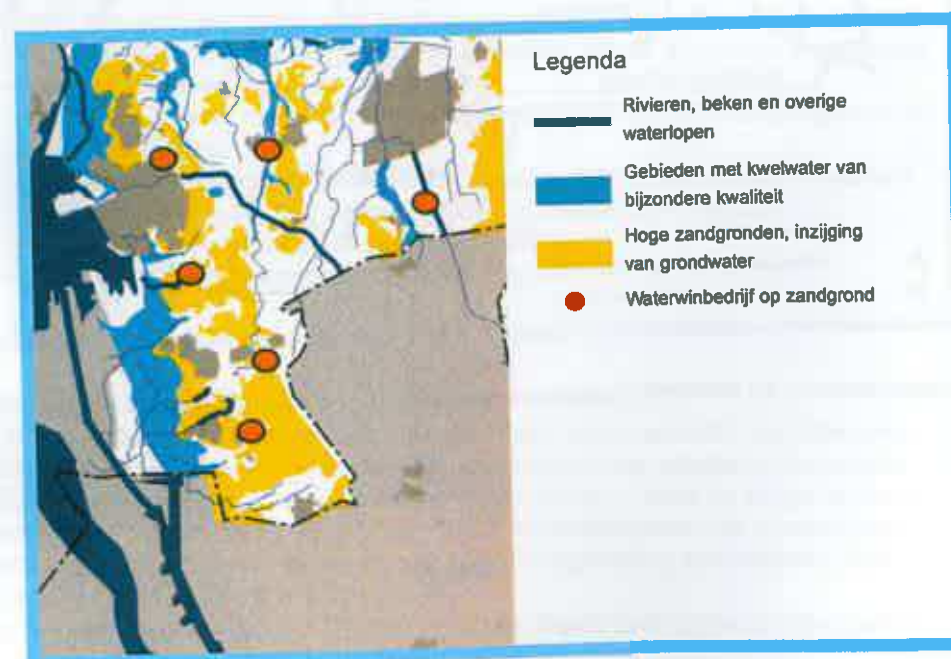
Doelstelling

In de groen-blauw-gele kanskaart wordt gestreefd naar een duurzaam natuurlijk waterbeheer. Hiertoe is een koppeling van het grondwatersysteem en het oppervlaktewatersysteem van groot belang. Daarnaast wordt gestreefd naar een symbiose tussen het watersysteem en de natuurwaarden, ook in relatie met verdrogingsbestrijding. Centraal in het creëren van een duurzame watersysteem staat het tegengaan van verdroging, het vasthouden van gebiedseigen water, het verminderen van de wateronttrekking van zandgronden en het herstel van natuurlijke kwel en infiltratie.

Aanpak verdroging

Om de grondwaterstanden omhoog te krijgen en de diepe grondwaterstromen aan te vullen, dient op de zandgronden het regenwater de kans te krijgen om te infiltreren. Om dat te bereiken moet de afvoer van water worden vertraagd en de onttrekking van het grondwater verminderd. Daarvoor kunnen de volgende maatregelen worden getroffen: vermindering van het aantal sloten en greppels, de overblijvende waterlopen ondiep maken of het waterpeil verhogen. In het stedelijk gebied is het mogelijk schoon regenwater langer vast te houden i.p.v. het zo snel mogelijk af te voeren via het riool. Voorts dient er minder water te worden onttrokken aan het grondwater, wat nu gebeurt door waterwinbedrijven, landbouw en industrie. In plaats daarvan is het beter water uit oppervlaktewater te winnen. Een verschuiving van de waterwinning van de zandgronden naar de zeekelegronden past in deze visie.

In samenhang met de potenties voor natuurontwikkeling komt het gebied tussen het Markiezaat en de Brabantse Wal ter hoogte van Calffen in aanmerking voor de ontwikkeling van waterretentie en waterwinning. Van belang is dat de mogelijke verplaatsing van de waterwingebieden op regionaal niveau worden afgestemd. Zo is bijvoorbeeld de waterwinning in België (o.a. in Wildert) mede van invloed op de verdrogingsproblematiek in de gemeente Woensdrecht.

Grondwatersysteem

Willen we de natuur meer kans geven, dan moet grondwater in kwelgebieden, waar het kwelwater een bijzonder kwaliteit heeft, aan de oppervlakte kunnen komen. Dit soort kwelgebieden vinden we in Woensdrecht met name in de polders direct langs de Brabantse Wal. Ook moet de natuurlijke afstroming van beken worden hersteld, inclusief de mogelijkheden voor overstrooming, zodat de aangrenzende gronden weer als natte kwelgebieden kunnen functioneren.

Beleid

In het Waterhuishoudingsplan 2 van de provincie Noord-Brabant wordt de Brabantse Wal genoemd als gebied waar de verdrogingsaanpak centraal staat. De doelstelling is herstel van vennen en natte heide op de Brabantse Wal en bescherming en herstel van de kwelgebieden aan de voet van de wal. Ook in het Integraal Waterbeheersplan West-Brabant 2 van het Waterschap Het Scheldekwartier en het Hoogheemraadschap West-Brabant is gebiedsspecifiek beleid voor de Brabantse Wal geformuleerd. De nadruk ligt daarbij op waterconservering, verdrogingsbestrijding, retentie van water en er wordt een proef uitgevoerd met het randenbeheer.

Concreet voor de groen-blauw-gele kanskaart:

- Creëren van een duurzaam natuurlijk waterbeheer door het koppelen van grondwater- en oppervlaktewatersystemen;
- Tegengaan van verdroging van de zandgronden;
- Vertraging van de waterafvoer;
- Vermindering van de onttrekking van grondwater;
- Herstel van vennen en natte heide;
- Bescherming en herstel van kwelgebieden;
- Versterken ecologische functie van de volgende beken: Heilooop, Calffense Bosloop, Kooisloot, Agger, Blikloop, Kabeljauwbeek en Zeepe.

3.3 Landbouw

Agrarische structuur

De agrarische structuur in de gemeente Woensdrecht wordt met name bepaald door het zeeleigebied. De landbouw in het zeeleigebied (vnl. akkerbouw) is relatief sterk in verhouding tot die in het zandgebied. Het Woensdrechts zeeleigebied is een gunstig akkerbouwgebied ten opzichte van andere productiegebieden in Nederland door de ligging ten opzichte van de zon (westhelling) en de zachtheid van het klimaat. Ossendrecht verkeert bovendien in de gelukkige positie dat binnen het tuinbouwgebied ook verwerking plaatsvindt. Naast het zeeleigebied zijn er in de gemeente nog enkele agrarische gebieden te vinden, met name bij Huijbergen (veeteelt) en in kleine enclaves in het bosgebied (gemengde bedrijven). In het landgebouwgebied ten oosten van de kern Huijbergen is een ontwikkeling te zien naar intensieve teelten, met name tuinbouw in de volle grond (al dan niet ondersteund met tuinbouw onder glas of plastic). De mestproductie in het gebied is relatief laag; er is sprake van een tekortgebied.

Knelpunten

Ruimtelijk staat de agrarische structuur onder druk door verstedelijkingswensen en ontwikkelingen t.b.v. natuur en landschap. Een ander knelpunt is de verdroging, waardoor met name beregening in de zomer niet goed mogelijk is. Dit probleem speelt met name in het zeeleigebied. Het behoud van gebiedseigen water kan een belangrijke verbetering betekenen.

Beleid

De provincie Noord-Brabant geeft in het streekplan een Agrarische Hoofdstructuur aan. Daaronder vallen alle gebieden in het buitengebied waar geen natuurkern- of natuurontwikkelingsgebied is bedoeld. Binnen de Agrarische Hoofdstructuur zijn ontwikkelingsgebieden aangegeven. Binnen de gemeente Woensdrecht is het zeeleigebied aangewezen als ontwikkelingsgebied voor akkerbouw en het landbouwgebied bij Huijbergen als ontwikkelingsgebied voor rundveehouderij.

Nieuwe ontwikkelingen in het provinciale beleid t.a.v. de landbouw worden besproken in het programma (blz. 60).

In de Nota Visie Buitengebied is de lange termijnvisie van de gemeente op het buitengebied verwoord. Ten aanzien van de landbouw wordt gestreefd naar een duurzame ontwikkeling. Het landbouwgebied in de polder wordt in deze nota gezien als primair ontwikkelingsgebied voor landbouw. Voor de landbouw in het gebied is van belang dat de verdroging wordt tegengegaan door het overdimensioneren van waterlopen en de ontwikkeling van retentiebekkens. Ten aanzien van de landbouwgebieden op de zandgronden wordt gestreefd naar een verbrede plattelandsontwikkeling. Hier zijn met name ook kansen voor biologische landbouw.

Concreet voor de groen-blauw-gele kanskaart:

- Aanwijzen van grote eenheden primair agrarisch gebied. Het betreft het poldergebied en het landbouwgebied ten oosten van de kern Huijbergen. In het poldergebied liggen er met name ontwikkelingsmogelijkheden voor akkerbouw. Intensieve teelten zijn hier niet gewenst gezien de waardevolle openheid in het gebied en de potenties voor natuurontwikkeling. In het landbouwgebied ten oosten van Huijbergen zijn met name ontwikkelingskansen voor melkveehouderij en vollegrondsgroenteteelt. Nieuwe ontwikkelingen dienen landschappelijk goed te worden ingepast, waarbij met name erf- en laanplanting van groot belang is;
- Aanwijzen van kleinere eenheden bijzonder agrarisch gebied. Het betreft kleinschalig agrarisch gebied op de zandgronden waar naast (duurzame) grondgebonden landbouw, perspectief is voor een verbrede plattelandsontwikkeling;
- Laag houden van de mestproductie.

3.4 Recreatie

De gemeente Woensdrecht staat niet echt bekend als toeristisch-recreatieve gemeente. Het lijkt erop dat er maar weinig mensen de toeristisch-recreatieve potenties van de gemeente ontdekt hebben. Het prachtige natuurschoon van de Kalmthoutse heide, de grootschalige bosgebieden, de cultuurhistorisch interessante landgoederen en de bijzondere afwisseling tussen open en gesloten landschappen, al dit schoons blijft voorlopig beperkt voor een selecte groep wandelaars en fietsers. Het natuurgebied de Kalmthoutse heide met omliggende bossen en landgoederen vormt de belangrijkste recreatieve trekker van de gemeente. De Brabantse Wal heeft ook enige recreatieve aantrekkingskracht, met name op fietsers. In de gemeente Woensdrecht zijn zo'n twintig verblijfsrecreatie-elementen te vinden.

Beleid

In het Toeristisch Recreatief Actie Plan uit 1999, is een ontwikkelingsvisie voor Woensdrecht geformuleerd onder de slogan 'Actieve recreatiegemeente in het groen'. Gepoogd wordt om een toeristisch aanbod te creëren dat zich onderscheidt van andere regio's. Er is nadrukkelijk niet gekozen om Woensdrecht te ontwikkelen als recreatie gemeente bij uitstek. Het wordt niet realistisch geacht, om de toeristisch-recreatieve mogelijkheden te creëren, die hiervoor noodzakelijk zijn. Er is gekozen voor een compromis tussen enerzijds het ontwikkelen van actieve vormen van recreatie en anderzijds het beschermen van de kwetsbaar geachte natuur. Het beleid richt zich daarbij met name op de vraag in hoeverre ruimte moet worden gegeven aan versterking van bestaande verblijfsrecreatie en recreatieve activiteiten.

Een ander relevant beleidskader is de Structuurschets Landschapspark Kempen-Zeeland. Dit document is het resultaat van een intensieve samenwerking tussen de gemeenten Woensdrecht, Reimerswaal, Antwerpen en Stabroek. In deze structuurschets wordt veel aandacht besteed aan de recreatieve potenties van deze regio.

Knelpunten

Duidelijk is dat er kansen gemist worden om nieuwe ontwikkelingen op gang te brengen. Dit heeft te maken met tegenstrijdige belangen tussen natuur en recreatie, waarbij beleid gericht is op conservering van natuurwaarden. Ook het ontbreken van een grote 'trekker' kan worden gezien als een knelpunt voor een optimaal toeristisch-recreatief milieu.

Kansen

Een oplossingsrichting die in de groen-blauw-gele kanskaart wordt voorgesteld is een sterke zonering aan te brengen in de gebieden die voor verschillende soorten recreatie in aanmerking komen (extensieve en intensievere vormen van recreatie). Ten oosten van de Putseweg zal prioriteit liggen bij de natuurwaarden en ten westen van de weg zijn meer mogelijkheden voor recreatieve ontwikkelingen.

Daarnaast worden op de groen-blauw-gele kanskaart locaties aangewezen die potenties hebben voor de ontwikkeling van dagrecreatie. Zo kunnen de polders tussen het Markiezaat en de Brabantse Wal ten noorden van de Schenkeldijk in aanmerking komen voor de ontwikkeling van waterplassen en wetlands. Deze ontwikkeling is mede afhankelijk van de mogelijkheden voor waterretentie, waterwinning en natuurontwikkeling in dit gebied. Een dergelijke ontwikkeling biedt mogelijkheden voor verschillende vormen van dagrecreatie. Op kleinere schaal biedt de kalkzandsteenfabriek en Zandgroeve bij Ossendrecht in combinatie met rusthuis Dennenheuvel mogelijkheden voor de ontwikkeling van dagrecreatie. Ook het douanecomplex bij Ossendrecht biedt door zijn lig-

ging aan de A4 mogelijkheden voor de ontwikkeling van dagrecreatie. Daarbij wordt aangesloten op de Structuurschets Landschapspark Kempen-Zeeland. In deze structuurschets wordt de afslag van de A4, direct ten zuiden van het douanecomplex, aangegeven als nieuwe poort op de grens van het verstedelijkte gebied van Antwerpen en het open gebied van Zuid Nederland. Daarnaast kunnen de vele cultuurhistorische relictten en gebieden, zoals landgoederen, cultuurlandschappen en historische routes beter benut worden om daarmee aantrekkelijke routes voor de recreant mogelijk te maken. In relatie hiermee komen er aantal locaties in de gemeente in aanmerking voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatie. Dit wordt besproken bij de rode kanskaart. Verblijfsrecreatie wordt namelijk gezien als onderdeel van de stedelijke structuur.

Binnen de bestaande beleidskaders zijn al enkele concrete voorstellen voor recreatieve ontwikkelingen gedaan. Hierbij gaat het om verbetering van bewegwijzering van fiets- en wandelroutes of het aanleggen van ATB-routes. Verder zijn er ideeën om de marketing van het recreatieve product Brabantse Wal te verbeteren, bijvoorbeeld door korte vakantiearrangementen aan te bieden, waarbij de nadruk wordt gelegd op de nabijheid van recreatieve mogelijkheden in de omgeving, zoals Bergen op Zoom en Antwerpen. Verder wordt gestreefd naar het uitbouwen van bestaande cultuurhistorische elementen tot een toeristische attractie.

Concreet voor de groen-blauw-gele kanskaart:

- Zonering ten behoeve van extensieve recreatie met de nadruk op natuur (oostzijde Putseweg) en gebieden met ontwikkelingspotenties voor de recreatie (westzijde Putseweg);
- Aanwijzen van mogelijke ontwikkelingslocaties voor dagrecreatie

Structuurschets Landschapspark Kempen - Zeeland (1998)

3.5 Groen-Blauw-Gele kanskaart

In de groen-blauw-gele kanskaart wordt de gewenste hoofdstructuur voor de gemeente Woensdrecht geschetst vanuit de aspecten natuur, water, landbouw en recreatie. Uitgangspunt is om de bestaande landschappelijke structuur te versterken en te streven naar een nieuw evenwicht tussen landschap, waterhuishouding en gebruik van het landschap. De bestaande ruimtelijke structuur van het landelijk gebied in de gemeente wordt bepaald door een bijzondere combinatie van contrastrijke landschappen. Globaal gezien zijn er in Woensdrecht drie landschappen te onderscheiden.

- **Het Polderlandschap**

Het betreft de open kleipolders ten westen van de Brabantse Wal.

- **Het Gemengd landschap**

Dit landschap is gelegen op de Brabantse Wal en wordt gekenmerkt door een aantrekkelijke menging van verschillende landschappelijke structuren, zowel bebouwd, agrarisch, recreatief als natuurlijk.

- **Het Boslandschap**

Deze zone bevindt zich in het noordoosten en zuidoosten van de gemeente en bestaat uit natuur- en bosgebieden, die deel uitmaken van grootschalige natuurgebieden.

Deze drie landschappen vormen zowel ruimtelijk, ecologisch als hydrologisch een samenhangende structuur. Ruimtelijk wordt deze samenhang met name bepaald de combinatie van open en gesloten landschappen. In ecologisch opzicht is er de relatie tussen de bossen op het zand en het Markiezaat. Hydrologisch wordt de samenhang bepaald door een natuurlijk watersysteem van vennetjes en beekjes in combinatie met ondergrondse waterstromen, waarbij het water infiltreert op de zandgronden en kwelt in de polders langs de Brabantse wal. Dit natuurlijk watersysteem is in de loop der jaren onder druk komen te staan door verschillende soorten ingrepen, zoals waterwinning op de zandgronden en versnelde waterafvoer t.b.v. de agrarische sector en verstedelijking. In de groen-blauw-gele kanskaart worden strategieën voorgesteld om zowel de ruimtelijke, de ecologische als hydrologische samenhang te versterken. De groen-blauw-gele kanskaart wordt aan de hand van de drie landschappen verder toegelicht.

Het Polderlandschap

In het Polderlandschap staat het beschermen van de openheid voorop. Voor de ruimtelijke structuur van de gemeente Woensdrecht is van belang dat het contrast met de meer gesloten bosgebieden en stedelijke gebieden op de hoger gelegen zandgronden in stand gehouden en versterkt wordt. Daarnaast is ten behoeve van een duurzaam watersysteem van belang dat het gebiedseigen water langer in het gebied wordt vastgehouden. Dit biedt tevens potenties voor natuurontwikkeling en recreatie.

De ruimtelijke kwaliteit en de openheid van het poldergebied staat echter onder druk. Door de aanwezigheid van verschillende soorten infrastructuur (snelweg, spoor, kanaal en buisleidingenstrook) wordt vanuit de economische sector met begerige ogen naar de lege polders gekeken. In de groen-blauw-gele kanskaart is echter geen plaats voor economische druk. Daarentegen wordt in deze kanskaart voorgesteld om te zoeken naar een groen-blauw-gele interventie om de aanhoudende economische druk te kunnen blijven trotseren.

De groen-blauw-gele kanskaart stelt een aantrekkelijke symbiose voor tussen waterretentie, natuurontwikkeling en waterrecreatie, ten behoeve van een duur-

zaam watersysteem. In de polder, aansluitend op het natte natuurkerngebied ten westen van Calfven, wordt een groot aaneengesloten gebied aangewezen waar ruimte is voor de ontwikkeling van grote ecologische zones en wetlands ten behoeve van natuurontwikkeling en waterhuishouding. Hier kan op termijn de gewenste ecologische relatie tussen de bosgebieden op de Brabantse wal en het Markiezaat tot stand komen. Voorgesteld wordt om op termijn hier de waterwingebieden te concentreren, waardoor de verdroging van de zandgronden wordt tegengegaan. Tenslotte wordt met een dergelijke ingreep de openheid in de polder gewaarborgd en het zicht op en vanaf de Brabantse Wal gegarandeerd. Ook het profiel van Woensdrecht als toeristisch-recreatieve gemeente kan gestalte krijgen door in de wetlands recreatieve voorzieningen op te nemen. Deze ontwikkeling betekent niet dat het hele landschap overhoop gehaald moet worden. Het gaat meer om het vernatten van het landschap, waarbij gerefereerd wordt aan het oude krekenslandschap. De historische dijken, kreken en verkavelingslijnen moeten daarbij gerespecteerd worden. Ook kunnen oude en verdwenen kreekarmen hersteld worden.

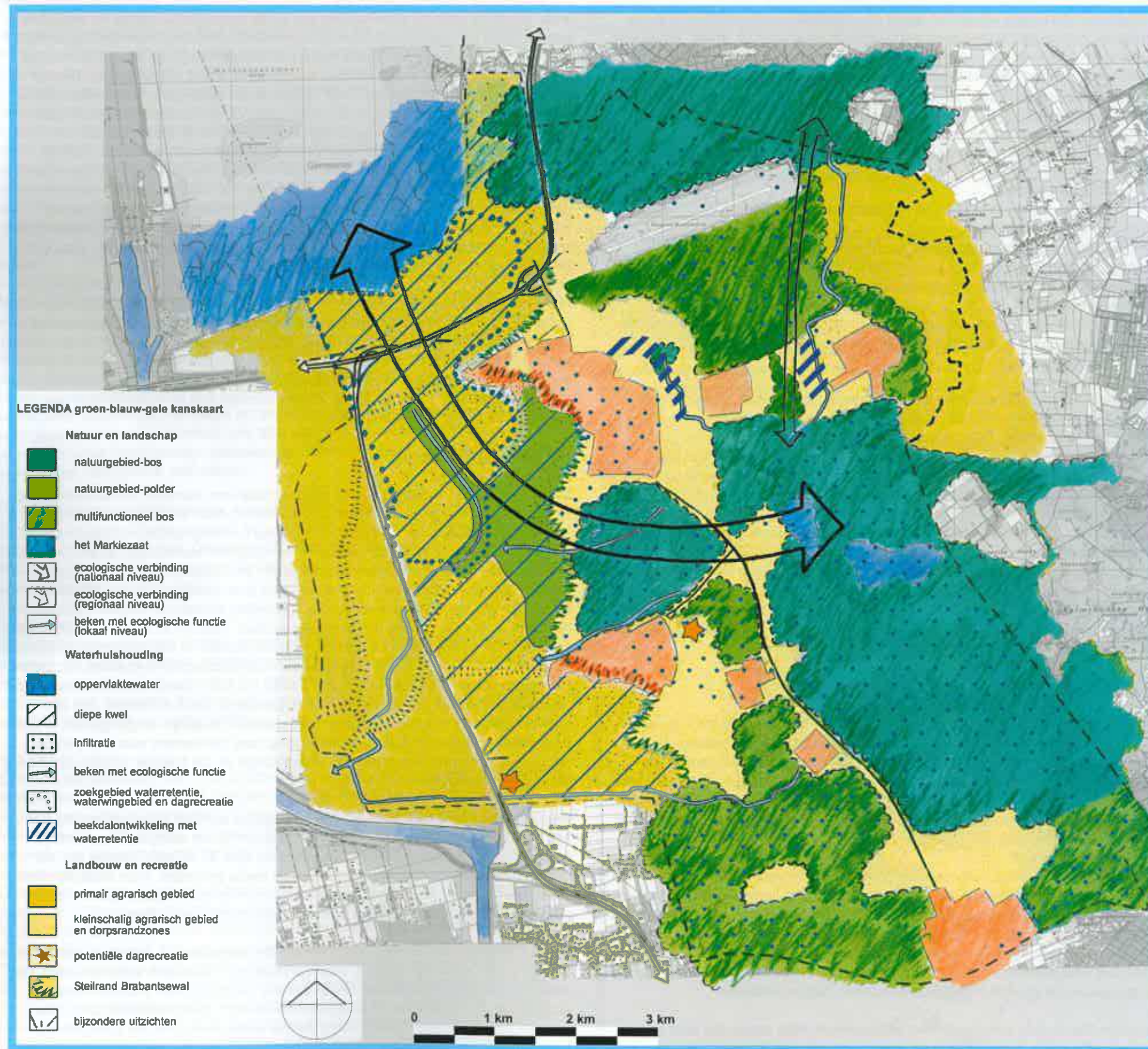
Het overgrote deel van het polderlandschap wordt aangewezen als primair agrarisch gebied, waarmee het functioneren van de agrarische sector en de openheid van de polder ruimte krijgen. Gezien de bijzondere kwelsituatie onder aan de Brabantse Wal, worden hier met name kansen gezien voor biologische vollegrondsgroenteteelt. In het polderlandschap zijn een aantal ecologische verbindingzones aan de orde. Deze worden samen met de verbindingzones in het gemengd landschap besproken.

Het Gemengd landschap

In het Gemengd landschap wordt gezocht naar een sterkere symbiosewerking tussen natuur, water en recreatie. In vergelijking met het polderlandschap en het boslandschap is het gemengd landschap ruimtelijk gezien diffuser van karakter. Het vormt een aantrekkelijke menging van kleinschalige open weilanden en akkers, boscomplexen, dorpskernen, bebouwingslinten, campings en bossen. De aantrekkelijkheid wordt bepaald door kleinschaligheid en afwisseling. Deze menging van verschillende ruimtelijke structuren betekent echter niet dat alles overal kan in het gemengd landschap. Wel zijn er meer ontwikkelingen mogelijk dan in het boslandschap. Zo zijn de bossen in het gemengd landschap op de kaart overwegend aangegeven als multifunctioneel bosgebied. Dit betekent dat deze bossen van een andere orde zijn dan bijvoorbeeld de bossen aan de oostzijde van de gemeente. In het zogenaamd multifunctioneel bos zijn intensievere vormen van recreatief medegebruik mogelijk. Uitgangspunt is dat dit recreatief medegebruik geen aantasting mag betekenen voor het gehele natuurlijke systeem. Met name de Vogelrichtlijn en de Habitat richtlijn zijn hierbij als randvoorwaarden van belang.

Het Gemengd landschap speelt een belangrijke schakel in de verbinding van het Markiezaat met het Boslandschap. Daarom wordt voorgesteld om het gebied tussen Hoogerheide en Ossendrecht deel uit te laten maken van de grote ecologische verbindingzone tussen beide gebieden. Hier staat de ontwikkeling van natuur- en landschap voorop, en is slechts in zeer beperkte mate plaats voor de overige functies binnen het gemengd landschap.

In het Gemengd landschap, met name in de bosgebieden, is sprake van infiltratie van water, dit is van belang voor het natuurlijk duurzaam watersysteem. Het natuurlijk watersysteem wordt onder andere bedreigd door waterwinning bij Huijbergen en Ossendrecht, waardoor de kwelstromen onvoldoende worden aangevuld. Gestreefd moet worden om de waterwinning op de zandgronden zoveel mogelijk te beperken. Zoals eerder is aangegeven moet bekeken worden

Groen-Blauw-Gele Kanskaart

of het surplus aan kwelwater in de polder is in te zetten voor de watervoorziening. Op de kortere termijn moet ingezet worden op het langer vasthouden van regenwater. Veel kan worden bereikt door beekherstel van in het verleden genormaliseerde beken.

Hier kan de mogelijkheid voor waterretentie en peilaanpassing worden gecombineerd met natuurontwikkeling. Het betreft onder meer de Blikloop ten westen van Huijbergen en de Kooisloot bij Hoogerheide, maar ook de overige oppervlaktewateren komen hiervoor in aanmerking. Deze watergangen kunnen opgevaardeerd worden tot beekjes in combinatie met natte weides en wandelroutes. In samenhang met de beekontwikkeling van de Blikloop wordt voorgesteld de ecologische noord-zuid relatie verder te versterken door in het gebied tussen de Blikloop en het bedrijventerrein De Kooi, bos en landschapselementen aan te leggen.

Het agrarisch gebied ten oosten van Huijbergen maakt onderdeel uit van een vitaal aaneengesloten akkerbouwgebied. Het gebied is daarom aangegeven als primair agrarisch gebied. Ten aanzien van de ontwikkelingsmogelijkheden voor onder andere vollegrondstuinbouw moet rekening worden gehouden met de randvoorwaarden die het streven naar een natuurlijk watersysteem stelt. Zo wordt gestreefd naar het vasthouden van gebiedseigen water en het tegengaan van wateronttrekkingen ten behoeve van beregening.

In het Gemengd landschap zijn bovendien volop mogelijkheden voor de ontwikkeling van toerisme en recreatie. In het kader van de groen-blauw-gele kanskaart worden alleen de mogelijkheden voor dagrecreatie besproken. Potenties voor verblijfsrecreatie komen in de rode kanskaart aan de orde. Naast het verbeteren van wandel- en fietspadenstelsel zijn er een aantal plekken aan te wijzen die de potentie hebben zich te ontwikkelen als toeristisch-recreatief attractiepunt. Ten oosten van Ossendrecht zijn op termijn mogelijkheden voor ontwikkeling een educatief recreatiepark indien de activiteiten van de kalkzandsteenfabriek en de zandafgravingen worden beëindigd.

Het boslandschap

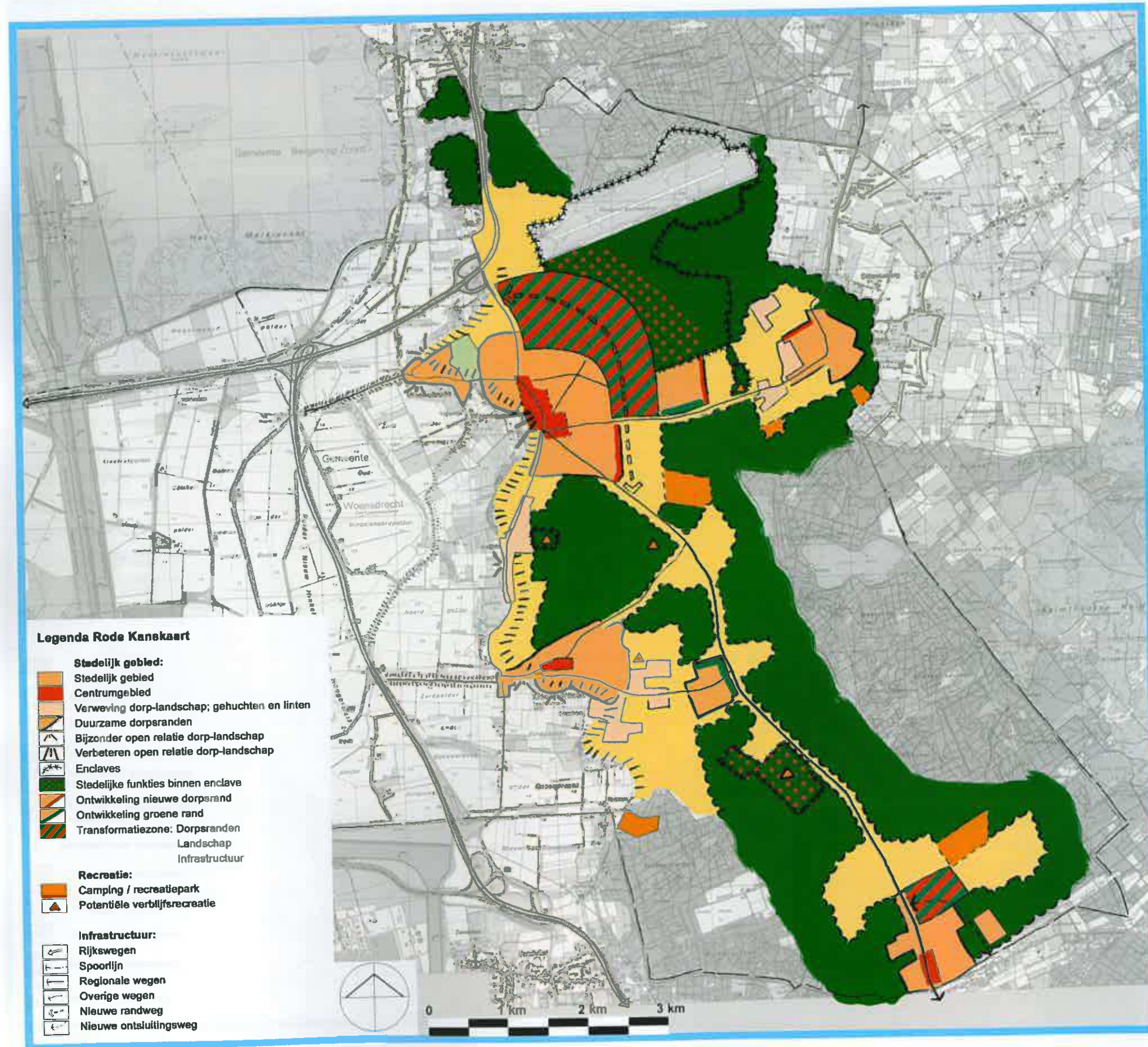
In het boslandschap staat de bescherming en de versterking van de natuurwaarden centraal. De natuurgebieden waar deze zone deel van uitmaakt onderscheiden zich door hun grote schaal en biodiversiteit. In de nota Brabant Contrastrijk zijn deze natuurgebieden aangeduid als "Grote eenheid natuur". Een belangrijk probleem bij het beheer van de bestaande natuurwaarden in dit gebied is de verdroging. De kanskaart streeft naar herstel van vennen en natte heide. Dit sluit aan bij de verdrogingaanpak van de provincie Noord-Brabant en het waterschap.

Naast beheer van de bestaande natuurwaarden zijn er in deze zones ook potenties voor ontwikkeling van extensieve recreatie. Deze potenties kunnen, rekening houdend met de bestaande natuurwaarden, beter benut worden door het wandel- en fietspadenstelsel uit te breiden en de toegankelijkheid van de landgoederen te verbeteren. Er is geen of slechts zeer bescheiden ruimte voor uitbreiding van de bestaande verblijfsrecreatie in het bos- en natuurgebied. De toegankelijkheid van het bosgebied zou ten behoeve van de extensieve recrea-

tie kunnen worden vergroot. Tevens wordt gestreefd naar de ontwikkeling van een informatiecentrum aan de Nederlandse kant van het Grenspark. Voor een optimale hydrologische-, natuur- en recreatieve ontwikkeling van dit gebied is samenwerking met particuliere natuurorganisaties en grondbezitters noodzakelijk.

Ecologische verbindingen

Op de groen-blauw-gele kanskaart zijn verschillende ecologische verbindingen aan gegeven. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen drie schaalniveaus. Ten eerste is op nationaal niveau de verbinding tussen de grote natuurgebieden het Markiezaat en de Kalmthoutse heide aangegeven. Dit sluit aan op de beleidsvoorstellen uit de nota Brabant Contrastrijk van de provincie Noord-Brabant. Op regionaal niveau is de verbinding tussen Wouwse Plantage en het gebied Kalmthoutse heide aangegeven. Tenslotte zijn er op lokaal niveau beken aangegeven die een ecologisch verbindende functie hebben. Het betreft de Kabeljauwbeek, de Agger, de Blikloop, de Kooisloot, de Heiloo en de Calvense Bosloop.

Rode Kanskaart

4. Rode kanskaart

In de rode kanskaart worden de 'stedelijke' potenties van de gemeente Woensdrecht uiteen gezet. Het gaat hierbij om een ruimtelijk-kwalitatieve lezing van de kernen in hun onderlinge samenhang, de ligging in het landschap en de intrinsieke ruimtelijke kwaliteit binnen de kernen. Ook de potenties van de kernen, de diversiteit en knelpunten komen hierin aan de orde.

De waarden en potenties die in de rode kanskaart aan de orde komen, zijn voor een deel gerelateerd aan aspecten die in de duurzame ondergrond aan de orde zijn gekomen. Op basis van de duurzame ondergrond worden de volgende principes gehanteerd:

- versterken van de ruimtelijke relatie tussen de Brabantse Wal en het poldergebied;
- beschermen van archeologische vindplaatsen. Dit betekent dat bouw mogelijkheden in gebieden met hoge indicatieve waarden afhankelijk zijn van aanvullend onderzoek;
- beschermen en benutten van historisch stedenbouwkundig waardevolle structuren;
- beschermen van de cultuurhistorisch waardevolle landschappelijke vlakken;
- vergroten van de herkenbaarheid van cultuurhistorische relicten.

4.1 Stedelijke structuur gemeente Woensdrecht

De stedelijke structuur van de gemeente Woensdrecht wordt gekenmerkt door een vijftal kernen die ieder een heel eigen karakter hebben. Dit karakter wordt vooral gevormd door de ligging in het landschap, de ontstaansgeschiedenis en de naoorlogse groei van de afzonderlijke kernen.

Primair voor de ligging van de kernen is de Brabantse Wal en de specifieke overgangssituatie. De kernen Woensdrecht, Hoogerheide en Ossendrecht en het buurtschap Calfven bevinden zich allen op de wal. Hier bevond zich van oorsprong ook de landroute die de verschillende kernen onderling verbond. Putte en Huijbergen bevinden zich niet op het overgangsgebied, maar op de zandgronden. De ligging van de kernen draagt in sterke mate bij aan het individuele karakter van elk van de kernen.

Door de groei van de kernen tekent zich tegenwoordig een andere oriëntatie af. In het noorden is er het oost-west gerichte verstedelijkingspatroon tussen Woensdrecht en Huijbergen. Het zwaartepunt van het verstedelijkingspatroon in het zuidelijk deel van de gemeente ligt langs de lijn Ossendrecht-Driehoeven-Wilhelminakazerne-Putte. De beide occupatiepatronen worden gescheiden door het multifunctioneel bosgebied van de Pottenbergen. De verbinding bestaat uit de Putseweg en het bebouwingslint van Calfven. Naast de occupatiepatronen op het gemeentelijk schaalniveau zijn er binnen de gemeente nog een aantal patronen te vinden die zich onttrekken aan de kernen. Het gaat hierbij om 'dunne' occupaties van het buitengebied, in de vorm van enclaves, lintbebouwing en buurtschappen. De bijzondere enclaves zijn de vliegbasis, de landgoederen, de militaire terreinen en de campings. Goede voorbeelden van de lintbebouwing en buurtschappen zijn Zandfort en Antwerpsestraatweg ten noorden van Hoogerheide, Hageland-Laagstraat ten zuiden van Ossendrecht, de Vossenholstraat ten noorden van Huijbergen en de Postbaan ten noordoosten van Putte.

Deze bijzondere occupatiepatronen kunnen een rol spelen als inspiratiebron voor nieuwe woonvormen buiten de traditionele woonvormen in de kernen, waarmee de diversiteit kan worden verhoogd, maar waarmee ook op een bijzondere manier nieuwe inhoud kan worden gegeven aan oude patronen.

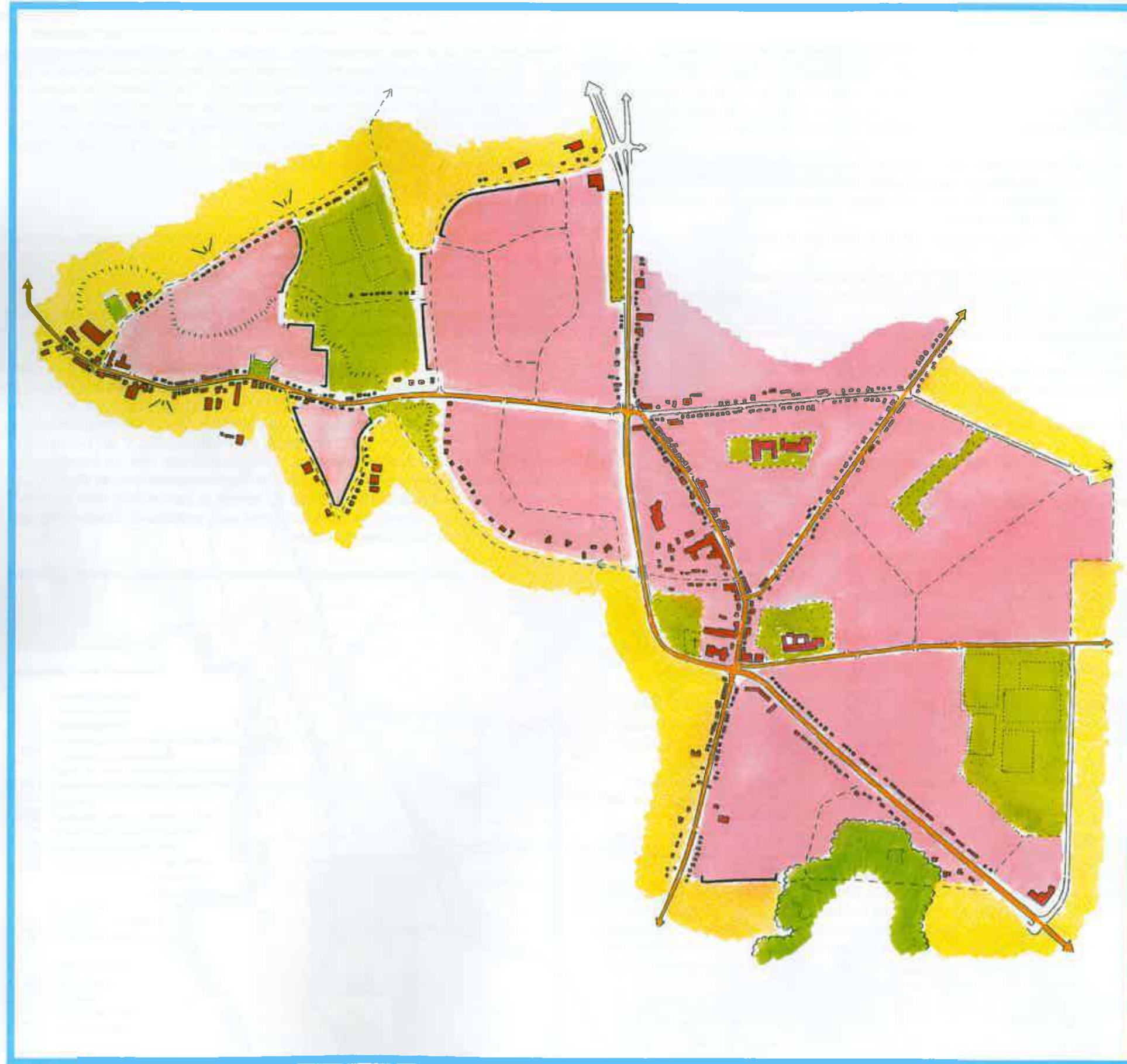
De Rode kanskaart is opgebouwd uit ruimtelijke analyses van de afzonderlijke kernen. Daarbij is per kern een ontwerpschets voor de rode kanskaart gemaakt. Daarnaast zijn in de rode kanskaart de potenties voor verblijfsrecreatie aangegeven. Deze worden in de volgende paragraaf besproken. In de daaropvolgende paragrafen komen de afzonderlijke kernen aan bod. Hierbij wordt niet alleen ingegaan op de ligging en overgang van de kernen naar het landschap, maar ook op de intrinsieke ruimtelijke kwaliteit en de samenstelling van de kernen. De kanskaarten per kern zijn in onderlinge samenhang en in relatie met de landschappelijke context samengebracht in de rode kanskaart.

4.2 Verblijfsrecreatie

De verschillende vormen van verblijfsrecreatie in de gemeente maken onderdeel uit van de stedelijke structuur. Op de rode kanskaart zijn de bestaande campings en recreatieparken aangegeven, welke verscholen liggen in de bossen op de zandgronden. Daarnaast zijn er potenties voor de ontwikkeling van nieuwe verblijfsrecreatie. Deze potenties doen zich voor bij bestaande bebouwing in of aan de rand van het buitengebied die op termijn vrijkomt voor een nieuwe invulling. In de gemeente zijn bijvoorbeeld een aantal bestaande of voormalige militaire complexen die hiervoor in aanmerking zouden kunnen komen. Met name de Koningin Wilhelmina kazerne zou op termijn mogelijkheden kunnen bieden voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatie. Het stedenbouwkundig zorgvuldig in het landschap ingepaste kazernecomplex is bijzonder aantrekkelijk gelegen en heeft een hoge cultuurhistorische waarde. Daarnaast biedt de volksabdij O.L.V. ter Duinen bij Ossendrecht, na verplaatsing van de LTS, mogelijkheden voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatie gekoppeld aan de sport- en bosactiviteiten aldaar. Ook de kalkzandsteenfabriek bij Ossendrecht komt op termijn in aanmerking voor de ontwikkeling van verblijfsrecreatie in combinatie met een recreatieve ontwikkeling van de zandgroeve en rusthuis Dennenheuvel.

Buurtschap Calfven, structuuropbouw

Woensdrecht - Hoogerheide, structuuropbouw

4.3 Woensdrecht - Hoogerheide

De kernen Woensdrecht en Hoogerheide zijn afzonderlijk van elkaar ontstaan. Woensdrecht als kasteeldorp bij de oude turfvaart de Agger. Vanuit Woensdrecht zijn Korteven en Nederheide gesticht. Hoogerheide groeide uit, terwijl Woensdrecht meer ontvolkt raakte. Hoogerheide lag gunstig op de verbinding Bergen op Zoom - Antwerpen en groeide steeds verder uit. In de loop der jaren zijn de twee kernen steeds meer naar elkaar toe gegroeid. In dit hoofdstuk worden de kernen dan ook in samenhang gezien.

Ruimtelijke structuur

De kern Woensdrecht ligt prachtig op de steilrand van de Brabantse Wal. Het dorp markeert de bijzondere overgang van de kleipolders naar de hoger gelegen zandgronden. Aan de zuidzijde wordt Woensdrecht begrensd door het cultuurhistorisch waardevol polderlandschap. Deze overgang is goed te ervaren vanaf de weg Onderstal, die onder langs de steilrand loopt. Aan de noordzijde van de kern bevindt zich een kleinschalig akkerlandschap met dun bebouwde linten op de steilrand. De kern Hoogerheide wordt minder helder begrensd. Met name aan de noordoost zijde is sprake van een combinatie van verschillende patronen, enclaves en structuren: de vliegbasis met zijn stedelijke uitstraling achter gesloten hekken, de natuurgebiedjes de Kooi en Vinkenberg, de dicht bebouwde linten Zandfort en Wouwbaan, het industrieterrein De Kooi en ten slotte nog een enkele agrarische functie. Aan de zuidzijde is sprake van een vrij heldere overgang naar het bosgebied. De kernen Woensdrecht en Hoogerheide worden gescheiden door een waardevol groengebied, waarin zich sportvelden, open akkerland en de IJsberg bevinden. Mede door de kenmerken hoogte verschillen vormt deze groene tussenruimte een waarvolle overgang tussen de kernen Woensdrecht en Hoogerheide.

Ruimtelijke ontwikkeling

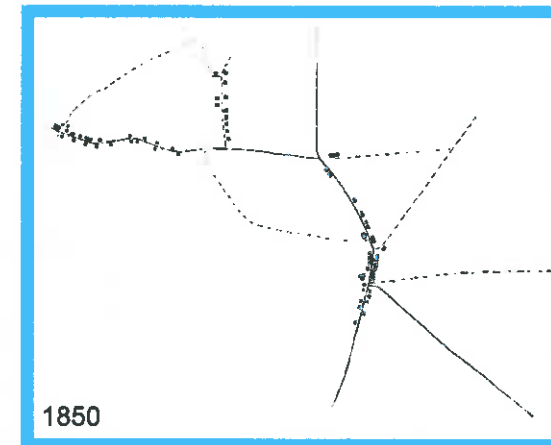
Bij de ruimtelijke ontwikkeling van Woensdrecht - Hoogerheide wordt uitgegaan van de realisatie van de randweg. De aanleg van de randweg Hoogerheide biedt kansen voor een versterking van de ruimtelijke structuur.

Randweg bestaat de opgave voor Woensdrecht - Hoogerheide uit twee delen:

- Ten eerste de ontwikkeling van de randweg in combinatie met de aangrenzende gebieden.
- Ten tweede de herstructurering van het centrumgebied in combinatie met de herprofilering van de provinciale weg.

In het centrumgebied staan al een aantal projecten op stapel, die onafhankelijk van de aanleg van de randweg kunnen worden ontwikkeld. Het gaat hierbij om diverse ontwikkelingen aan de Raadhuisstraat (Suijkerbuijktrein, Raadhuisplein, etc.) en de ontwikkeling van het PIOV terrein. Daarnaast biedt de aanleg van de randweg de mogelijkheid om de relatie tussen de wijk Heiackers en het centrum van Hoogerheide te verbeteren. Met name aan de Scheldeweg zijn grote ontwikkelingsmogelijkheden als de weg zijn stroomfunctie verliest. De Scheldeweg zou ontwikkeld kunnen worden als boulevard met een stedelijk balkon aan het prachtige cultuurhistorische polderlandschap. De herstructurering van de Scheldeweg maakt het mogelijk om de relatie met het open polderlandschap te verbeteren mede doordat het viaduct over de Onderstal niet meer nodig zal zijn als de Scheldeweg een nieuwe verkeersfunctie krijgt. In de oksel van de Scheldeweg zijn dan mogelijkheden voor de ontwikkeling van diverse centrumfuncties in combinatie met bijzondere woningbouw.

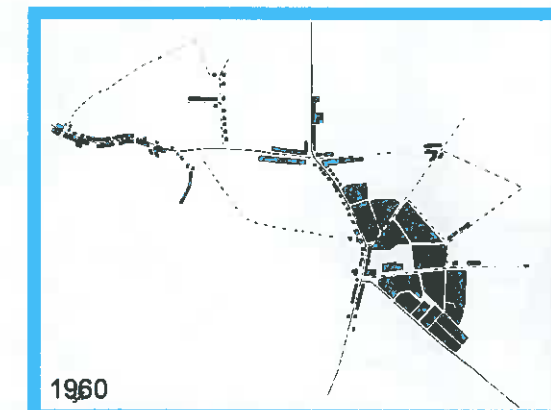
De ontwikkeling van de randweg heeft een enorme invloed op de dorpsrand van Hoogerheide. Het betekent dat de achterkantzones van Hoogerheide plotsklaps zichtbaar worden. Het dorp komt als het ware met de billen bloot te liggen. Er ligt heel duidelijk een ontwerpogave voor deze zone.

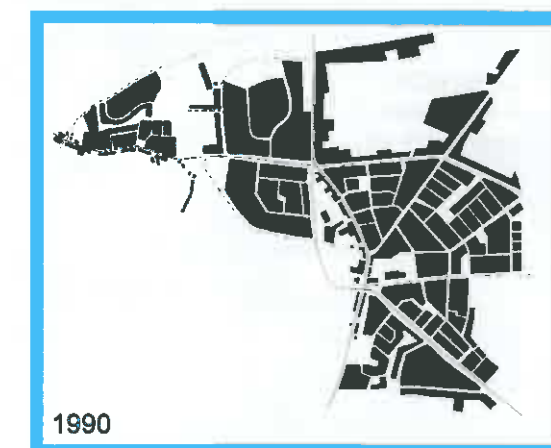
1850

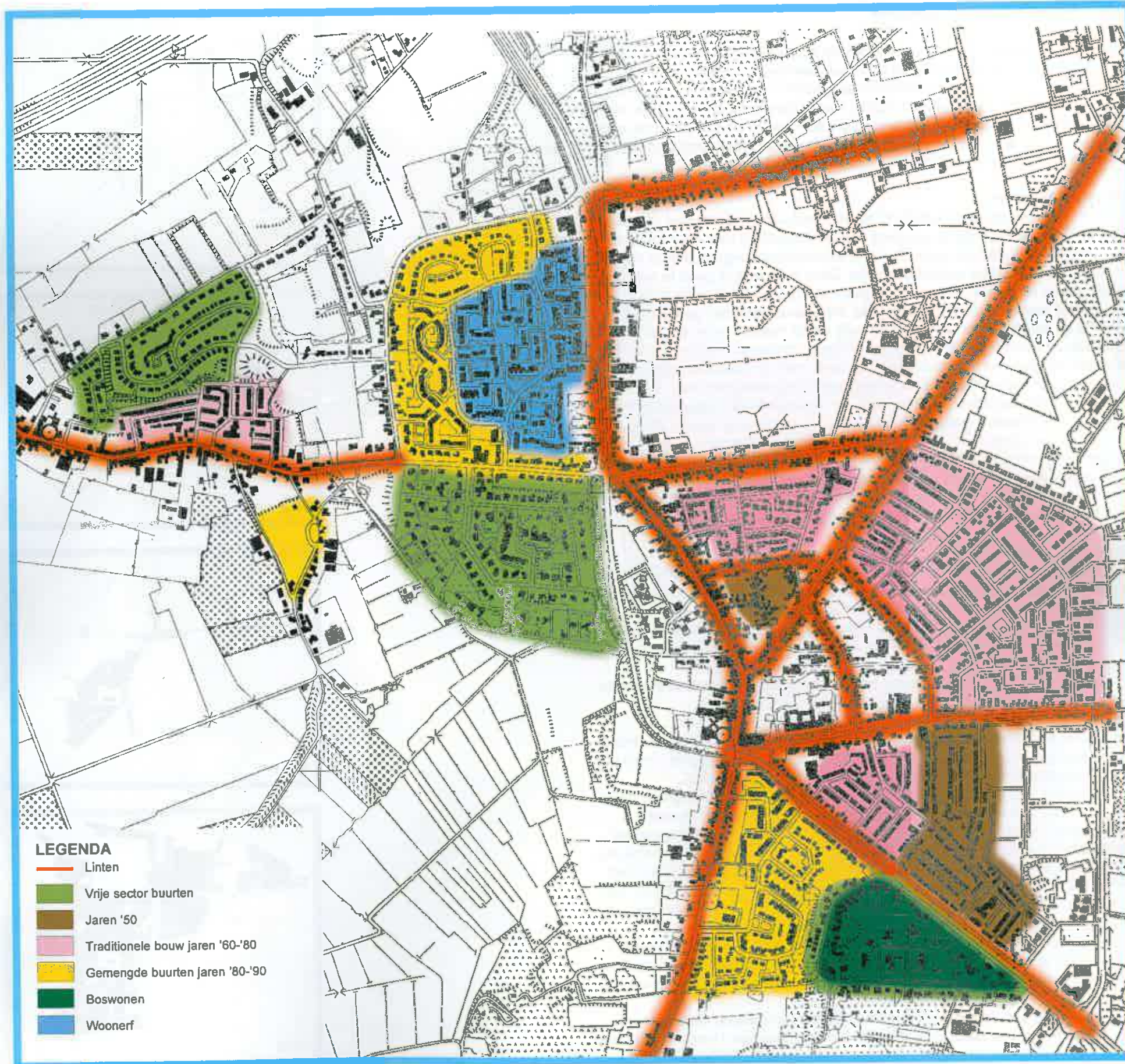
1935

1960

1990

Typering van de wijken van Woensdrecht - Hoogerheide

In plaats van af te wachten tot de randweg gerealiseerd is en zich spontane verstedelijkingseffecten voor kunnen doen, dient in een vroeg stadium de gehele noordostrand van Hoogerheide als integrale stedenbouwkundige en landschappelijke opgave te worden gezien.

De gehele zone ter weerszijden van de randweg biedt grote mogelijkheden voor de integrale ontwikkeling van dorp, infrastructuur, landschap, natuur en water. In de kanskaart is ervoor gekozen om komend vanaf het zuiden het bestaande agrarisch gebied tussen de bosrand aan de oostzijde en de randweg open te houden. De randweg wordt gezien als duurzame begrenzing van Hoogerheide-zuidoost.

Ter hoogte van de Huijbergseweg snijdt de randweg op het smalste punt tussen Hoogerheide en De Kooi het resterende open gebied in tweeën. Hier komt de nieuwe entree van Hoogerheide te liggen. Het wordt als het ware de nieuwe stedelijke poort van de kern Hoogerheide. Het bedrijventerrein kan een nieuwe representatieve voorzijde aan de randweg verkrijgen. Ook tussen dorpsrand en randweg zal een duurzame inrichting moeten komen om geleidelijke dichtsluiben te voorkomen.

De gehele noordoostzone van Hoogerheide kan worden beschouwd als stedelijk gebied, aangezien zich hier een groot aantal stedelijke functies bevinden. De samenhang is echter ver te zoeken: het gaat om een diffuus verstedelijkt gebied, dat vraagt om een integrale inrichtingsopgave.

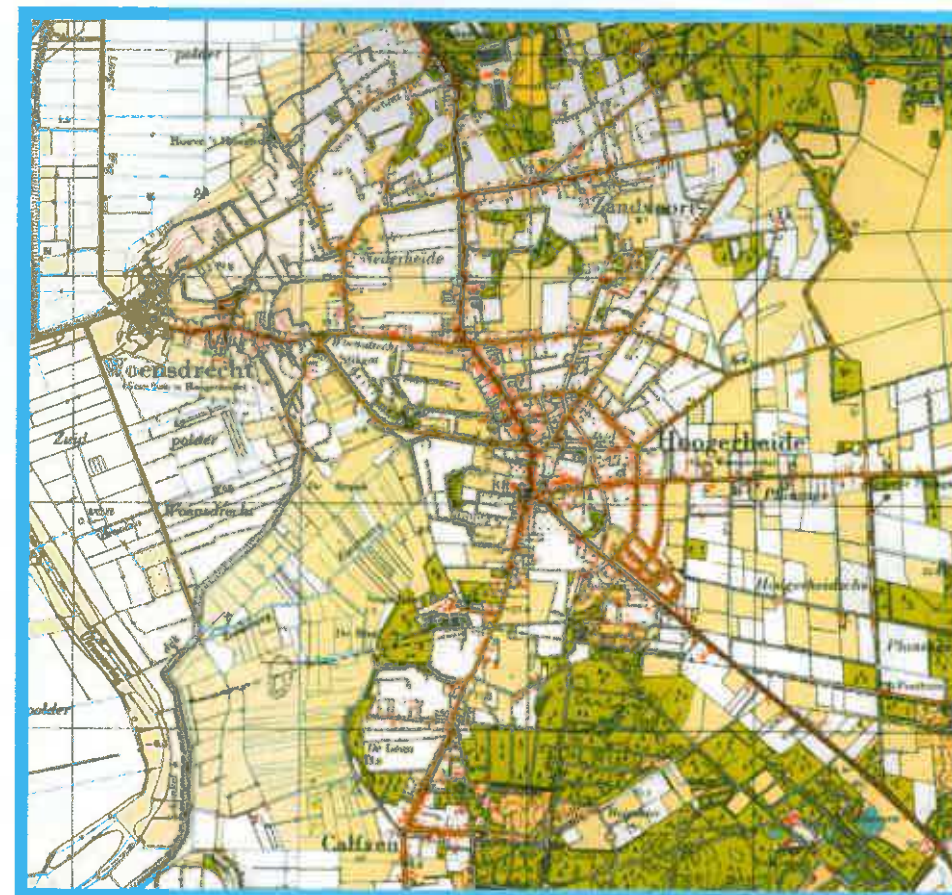
De zone tussen de vliegbasis en de randweg zou ontwikkeld kunnen worden als een boszoom met eventueel enkele nieuwe gebouwen met een hoogwaardige architectuur. Hierdoor wordt de weg ruimtelijk beter begeleid. Het gebied aan de westzijde van de weg kent een aantal bebouwingslinten, de natuurgebiedjes de Kooi en Vinkenberg en versnipperde percelen. De Hoef vormt een stedenbouwkundige afronding tussen de bebouwingslinten en zorgt voor een verbetering van de overgang van dorp naar landschap. Voor het gebied tussen De Hoef en de vliegbasis ligt er een opgave in de zin van een goede landschappelijke inrichting. Om een versnippering van de structuur en het beeld van het landschap te voorkomen, dient er een samenhangend ontwerp te komen met een verweving van natuur, landschap en waterhuishouding en een goede overgangssituatie van het stedelijk gebied van Hoogerheide naar de bebouwing van de vliegbasis.

Ook de noordoostelijke woonwijken van Hoogerheide, nu gekenmerkt door een gebrek aan hoogwaardige groene openbare ruimten en parken, zouden kunnen profiteren van een dergelijk dorpspark. Ook aan deze rand zouden stedelijke 'landtongen' in het dorpspark of solitaire woonvormen kunnen worden toegevoegd.

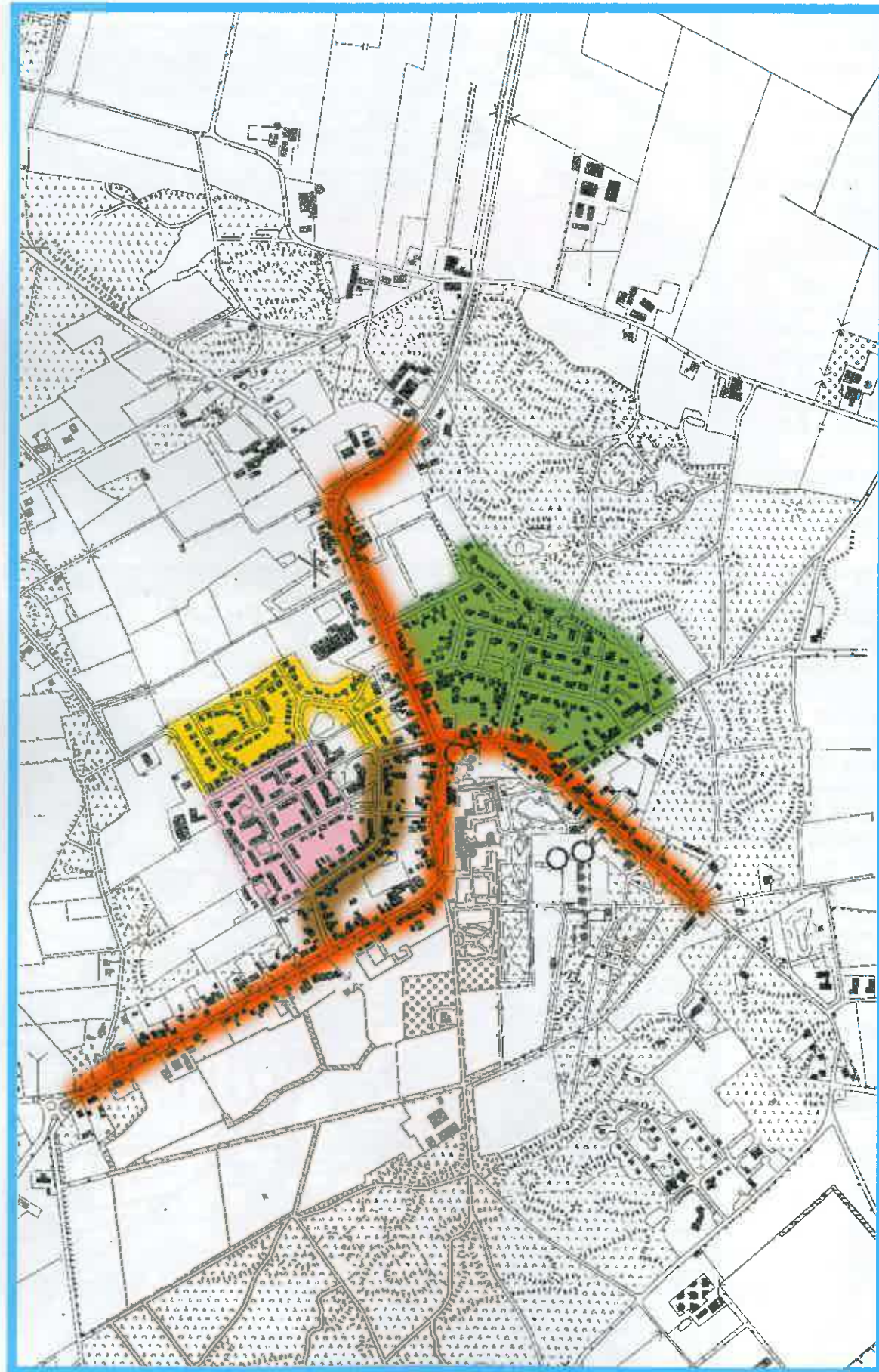
De overige randen van Hoogerheide en Woensdrecht worden als duurzame randen betiteld. Dit betekent dat er een groene bufferzone tussen beide dorpen wordt gehandhaafd en dat de randen langs de zuid en westzijde van Hoogerheide en rondom Woensdrecht als duurzaam worden beschouwd.

Ontwerpschets Kanskaart Woensdrecht - Hoogerheide

Woensdrecht - Hoogerheide in 1958

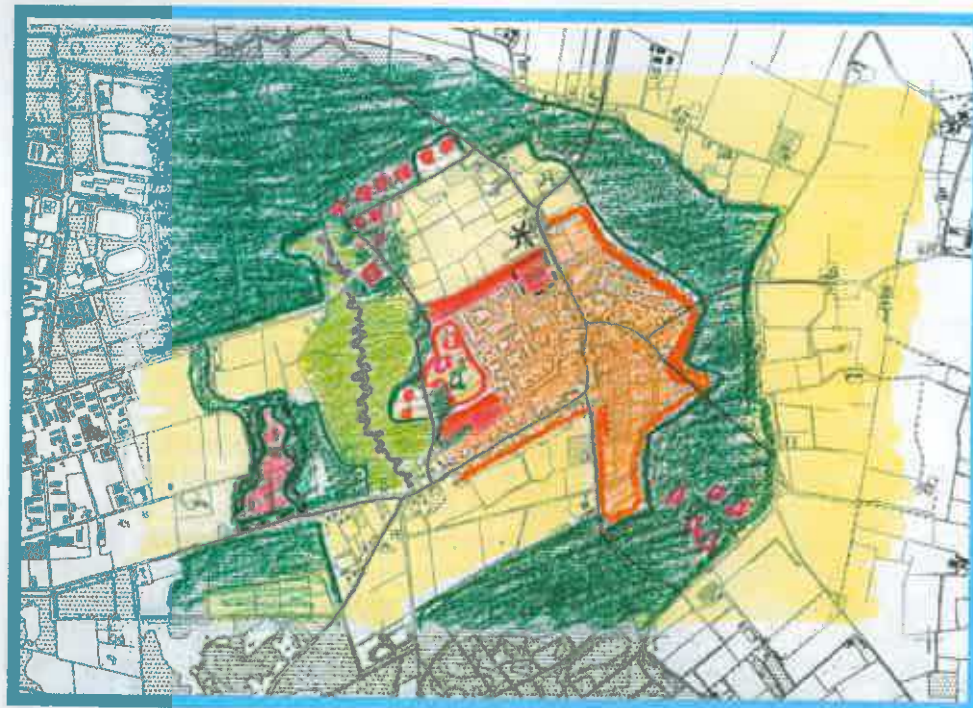
Typering van de wijken van Huijbergen

4.4 Huijbergen

Ruimtelijke structuur

Huijbergen ligt prachtig in de oksel van de boszone op de gefixeerde stuifduinen Schoelieberg/Pilberg. De boszone schermt het dorp als het ware af van het grootschalig agrarisch landschap in het noordoosten van de gemeente Woensdrecht. Komend vanuit het noorden is deze overgang het sterkst te ervaren. Ten zuidwesten van het dorp is een waardevol open agrarisch gebied te vinden met de prachtige Zuidhoefdreef. In het noordwesten is sprake van een diffuus kleinschalig landschap met woningen in de bosrand langs de Vossenholstraat en een open gebied met de Blikloop waar vroeger een ven heeft gelegen. De naam van het buurtschap Eiland verwijst naar het bestaan van een eiland in het ven. De randen aan deze zijde van het dorp laten enigszins te wensen over. De structuur van de kern wordt verder bepaald door de historische bebouwingslinten en homogene woongebieden. De fabriek aan de Bergsestraat is een ruimtelijk storend element in het overwegend kleinschalig bebouwingslint. De molen Johanna ligt enigszins verscholen, maar prachtig bij de entree van het dorp. Aan de zuidrand van Huijbergen worden in en nabij het kloostercomplex circa 100 woningen gebouwd.

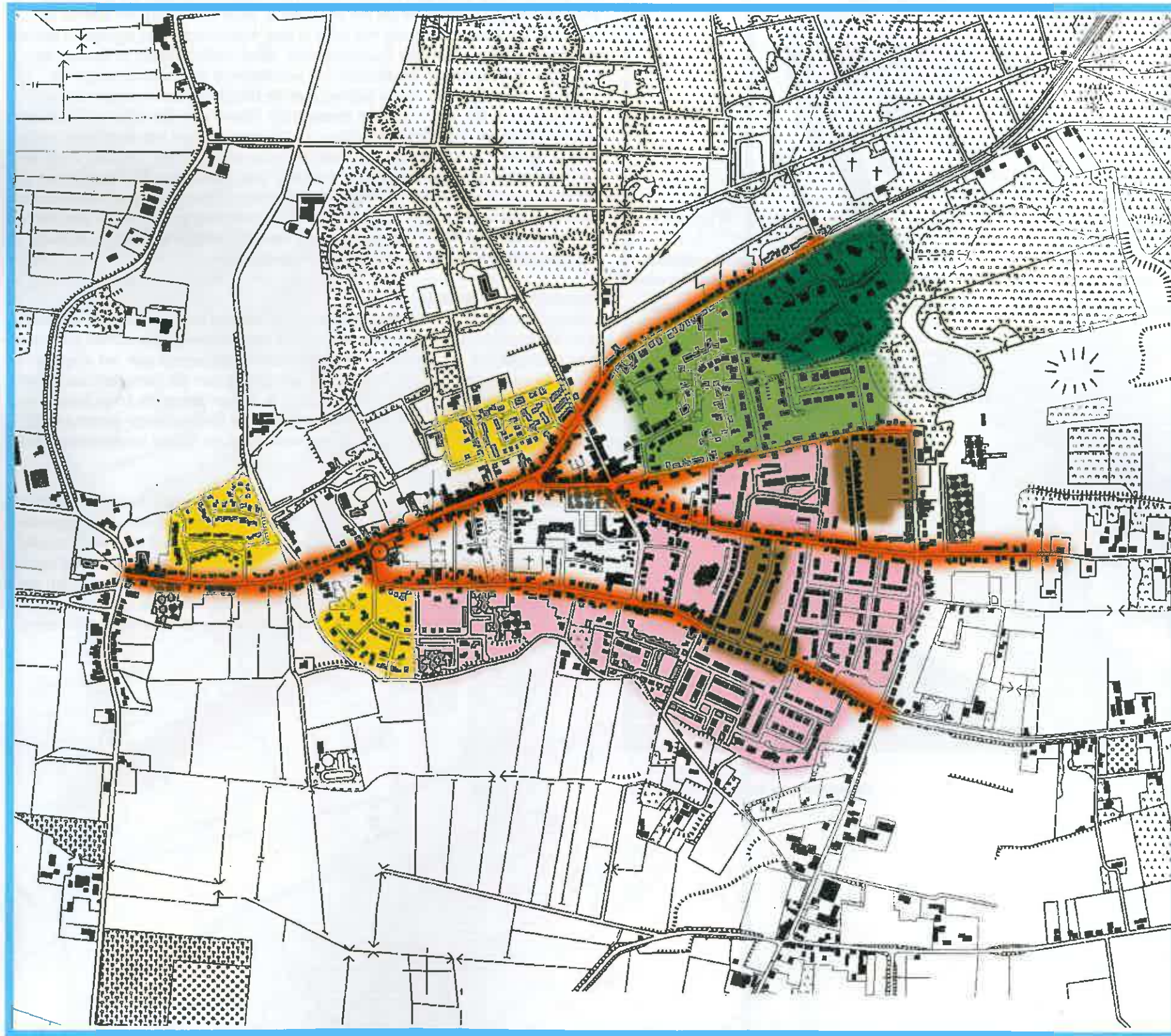

Ruimtelijke ontwikkeling

Voorgesteld wordt om de open gebieden ten zuiden en ten noorden van het dorp te open te houden. Aan de noordrand van Huijbergen is echter een afronding noodzakelijk om een meer representatieve dorpsrand aan het open landschap te verkrijgen. In samenhang met de fabriek aan de Bergsestraat is het mogelijk een nieuwe duurzame dorpsrand te maken langs de Manussestraat. Aan de overzijde van het open landschap kan de kleinschalige structuur van woonbebouwing in het groen langs de Vossenhol en Eiland op enkele plekken versterkt worden.

Het gebied rond de Blikloop kan ontwikkeld worden als een beekdallandschap met mogelijkheden voor waterretentie. Tevens kan dit gebied beter toegankelijker worden gemaakt, waardoor het zich kan ontwikkelen als een aantrekkelijk uitloopegebied voor Huijbergen. In het gebied tussen het beekdal en het dorp is tevens een beperkte extensieve stedelijke ontwikkeling mogelijk die vorm geeft aan de gradiënt tussen het dorp en het beekdal. Bij uitstek is deze locatie geschikt om buitenplaatsen te ontwikkelen, waarmee tevens de ontwikkeling van het beekdal tot stand komt.

Ontwerpschets Kanskaart Huijbergen

Typering van de wijken van Ossendrecht

4.5 Ossendrecht

Ruimtelijke structuur

De kern Ossendrecht wordt bepaald door een waaivormige structuur van linten die samenkomen in het centrum van Ossendrecht. Rond de markt bevindt zich een bescheiden centrumgebied.

Ossendrecht ligt magnifiek op de steilrand van de Brabantse Wal. Het dorp markeert de bijzondere overgang van de open kleipolders naar het bosgebied op de hoge zandgronden. Aan de noordzijde wordt het dorp begrensd door het bosgebied de Pottenbergen en de Berghoeve op de voormalige stuifzandduinen. De watergang de Heiloo ligt precies op deze grens.

Komend vanaf de westelijke polders vormt het buurtschap Aanwas een kleinschalig voorportaal bij het hoger gelegen dorp Ossendrecht.

Aan de zuidzijde van het dorp loopt het poldergebied verder naar het oosten door, waarbij Ossendrecht prachtig op de steilrand ligt. Het pad de Looijen onderaan de steilrand maakt deze overgang goed beleefbaar. Verder naar het oosten gaat het poldergebied geleidelijk over in het golvende akkerlandschap op de zandgronden. De overgang wordt gemarkeerd door een leembult met een cirkelvormige weg daaromheen.

Tussen Ossendrecht en Driehoeven is sprake van een golvend agrarisch landschap met dun bebouwde linten. Zo heeft het lint de Molendreef een aantrekkelijke afwisseling van bebouwing en open stukjes. Verscholen ten noorden van dit lint bevindt zich een zandgroeve.

Meer naar het oosten gaat de kern geleidelijk over in lintbebouwing, die uiteindelijk uitkomt in het bedrijventerrein Driehoeven, dat zich richting de Putseweg heeft ontwikkeld. Er is echter sprake van een weinig representatieve rand aan de Putseweg, die sterk voor verbetering vatbaar is.

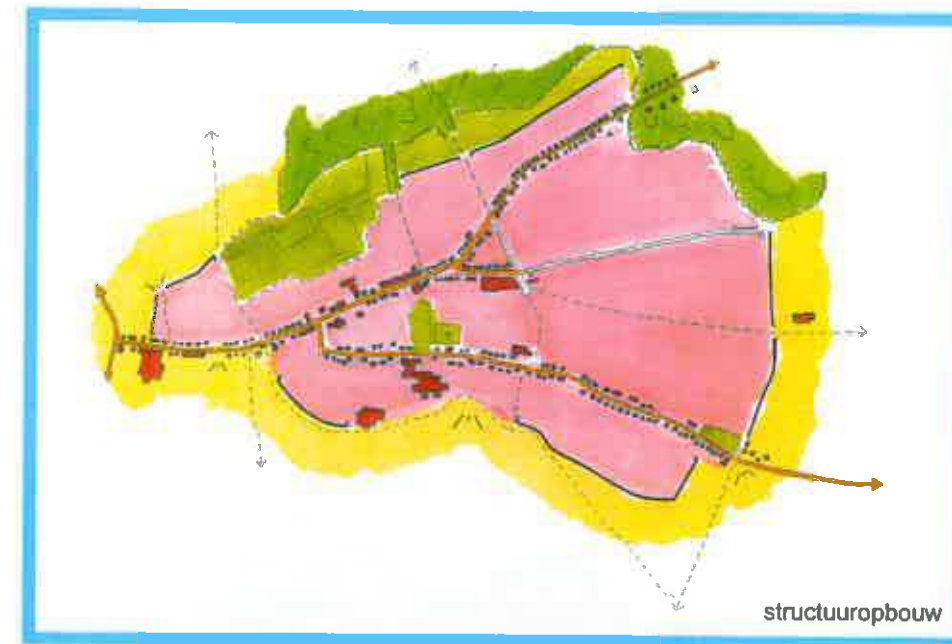
Ruimtelijke ontwikkeling

De overgang tussen de kern en het landschap aan de noord-, west-, en zuidzijde wordt zeer positief gewaardeerd en wordt gezien als een duurzame begrenzing. Ten oosten en zuidoosten van het dorp zijn sterk ontwikkelde lintstructuren in het landschap aanwezig. Hier zijn ontwikkelingen mogelijk mits het cultuurhistorisch waardevolle golvende landschap, als uitgangspunt wordt genomen en de ruimtelijke structuur van dun bebouwde linten versterkt wordt.

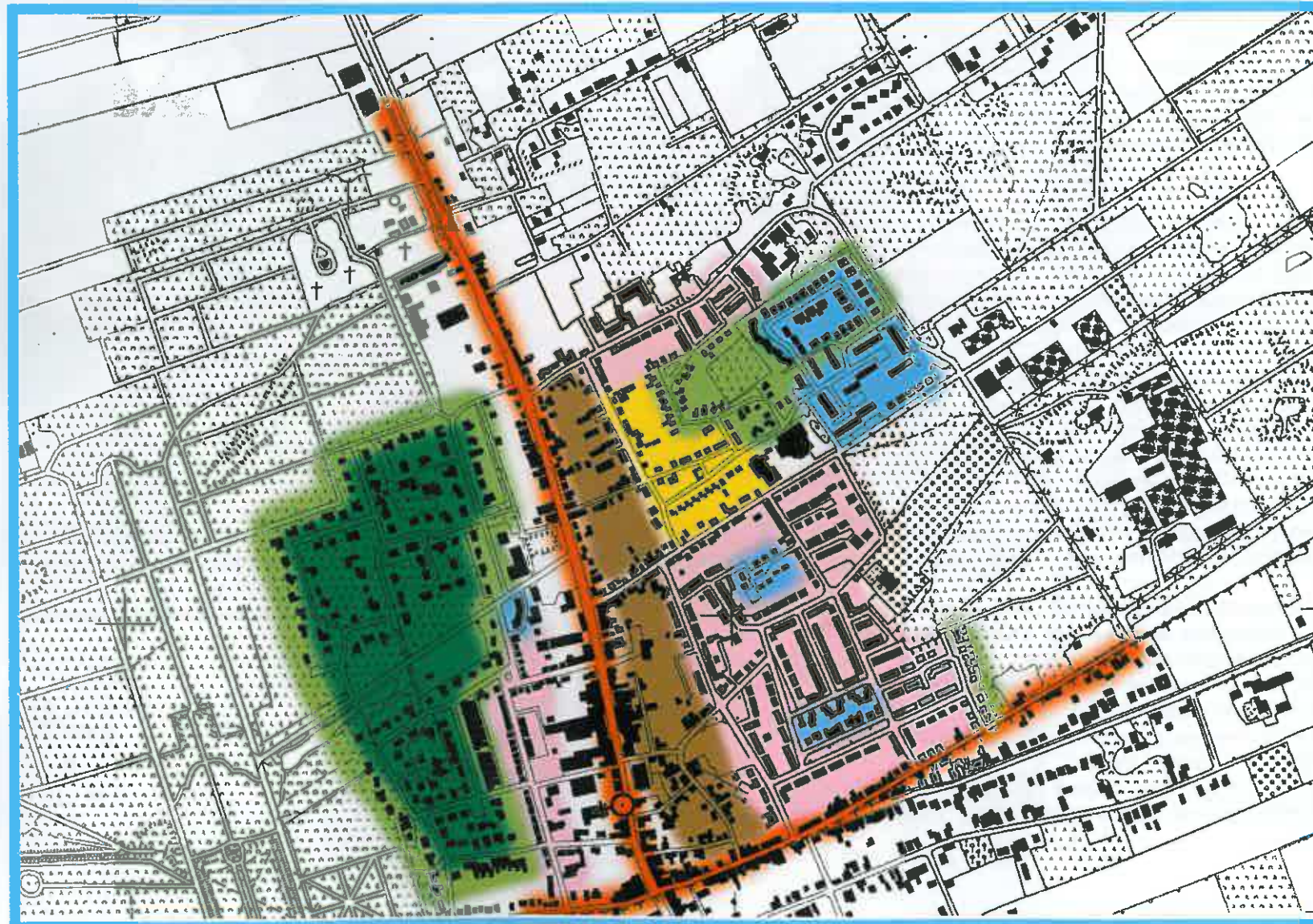
In het centrum van Ossendrecht zijn enkele mogelijke herstructureringslocaties aangegeven. Ten eerste betreft het de afronding van de noordelijke dorpsrand; zijnde een gedeelte van het sportpark en de locatie rond de gebouwen van openbare werken. De aantrekkelijke ligging nabij het centrum en de bosrand maakt deze locatie uitermate geschikt voor woningbouw. De locatie de Cichorei in combinatie met het vertrek van de basisschool Marie Adolphine biedt mogelijkheden voor een versterking van het centrumgebied door het ontwikkelen van een groter plein in combinatie met winkels en woningen.

Om de inpassing en uitstraling van het bedrijventerrein Driehoeven te verbeteren, wordt voorgesteld om de begrenzing aan de noord- en oostzijde door middel van landschappelijke inpassing te verbeteren. Het zicht vanaf de Putseweg is hierbij bepalend. Aan de zuidzijde wordt het plan Driehoeven II ontwikkeld. Hier is ruimte voor enkele plaatselijke bedrijven. Ook ten aanzien van deze locatie wordt gestreefd naar een groene inrichting waardoor de bedrijven buiten het zicht van de Putseweg blijven.

In geval van beëindiging van de kalksteenfabriek biedt deze locatie in combinatie met de zandgroeve en herstellingsoort Dennenheuvel goede mogelijkheden voor recreatieve ontwikkeling.

Ontwerpschets Kanskaart Ossendrecht

Typering van de wijken van Putte

4.6 Putte

Ruimtelijke structuur

Putte vormt samen met haar Belgische 'zuster' een dubbeldorp op de grens van Nederland en België. De structuur van het dorp wordt bepaald door de Antwerpsestraat, van oorsprong de doorgaande route van Antwerpen naar Bergen op Zoom. Het dorp kenmerkt zich als een lintdorp, met centraal een vertakking in oostelijke en westelijk richting, de Grensstraat en de Canadalaan. Aan het lint bevinden zich tal van centrumfuncties, met het zwaartepunt nabij de R.K. kerk.

Direct achter het lint bevindt zich een overgangszone naar de woongebieden. In deze overgangszone is de historische verkavelingstructuur vaak nog goed herkenbaar (Beukendreef), maar plaatselijk ook verstoord, zoals de oorspronkelijk noordoost georiënteerde Breestraat. In Putte is het juist deze overgangszone van het lint naar de achterliggende woonbuurten die plaatselijk een verstoorde indruk maakt.

Putte ligt ingeklemd tussen de landgoederen op de grens van Nederland en België. Met name het Moretusbos direct ten westen van Putte vormt samen met het kasteel Ravenhof een cultuurhistorisch hoogtepunt. Bovendien ligt het landgoed direct tegen de kern aan, waarbij met name de Beukendreef een mooie relatie met de kern laat zien. De woonbuurten aan de westzijde van het centrum kennen een sterke ruimtelijke relatie met het bosgebied, door de verving van bos en wonen.

Ten oosten van de kern ligt het landgoed Molenberg. Dit landgoed ligt echter niet direct tegen de kern en aan en is bovendien slecht toegankelijk. De relatie tussen de oostelijke woonbuurten met het bos is minimaal. Ook is de ruimtelijke structuur minder helder door de aanleg van diverse buurtjes. Tussen de kern en het landgoed bevindt zich het kleinschalig industrieterrein langs de Postbaan. Aan de Hogebergdreef bevinden zich wat grootschaliger bedrijven. De Hogebergdreef, die historisch de relatie vormt tussen dorp en landgoed, wordt brutaal beëindigd door slecht ingepast bedrijfsloodsen. Ten noorden van de kern bevinden zich nog enkele akkerbouw gebieden op de oude ontginningen. Direct aan de noordoostkant van de kern is sprake van een diffuse dorpsrandzone met sportvelden, verspreide woongebiedjes, bosjes en kleine weilanden en akkers.

Ruimtelijke ontwikkeling

De oost-west relatie van de kern met de landgoederen wordt gezien als een belangrijke kwaliteit die versterkt moet worden. De belangrijkste opgave voor Putte is de verbetering van het noordelijk entreegebied. De diffuse ruimtelijke situatie in de noordoostzone van de kern vraagt om een structuurversterking. Daarbij is een nieuwe ontsluiting van dit gebied op de Putseweg gewenst. Door deze ontsluiting aan te sluiten op de Bosweg ontstaat tevens de mogelijkheid om het bedrijventerreintje aan de Bosweg beter te ontsluiten en de verkeersdruk in de dorpskern enigszins te verlichten. In de noordoostzone is nog ruimte voor kleinschalige ontwikkelingen, mits deze samen met de bestaande functies tot een evenwichtige situatie leiden. De ontwikkeling van een woonbuurtje vergelijkbaar met de Dennenlaan valt te overwegen. Deze ontwikkeling kan gekoppeld worden aan een herstructurering van de Hogebergdreef. In tegenstelling tot de relatie tussen dorpskern, de woonbuurten en het bos ten westen van Putte, is de relationele samenhang aan de oostzijde van beduidend mindere kwaliteit. Voorgesteld wordt om de toegankelijkheid en de gebruiksmogelijkheden van dit bosje voor de buurt te verbeteren. Daarnaast zijn er nog een aantal interne herstructureringslocaties aanwezig, waarbij de verbetering van de ruimtelijke structuur uitgangspunt is.

Ontwerpschets Kanskaart Putte

4.6 Putte

Ruimtelijke structuur

Putte vormt samen met haar Belgische 'zuster' een dubbeldorp op de grens van Nederland en België. De structuur van het dorp wordt bepaald door de Antwerpsestraat, van oorsprong de doorgaande route van Antwerpen naar Bergen op Zoom. Het dorp kenmerkt zich als een lintdorp, met centraal een vertakking in oostelijke en westelijk richting, de Grensstraat en de Canadalaan. Aan het lint bevinden zich tal van centrumfuncties, met het zwaartepunt nabij de R.K. kerk.

Direct achter het lint bevindt zich een overgangszone naar de woongebieden. In deze overgangszone is de historische verkavelingstructuur vaak nog goed herkenbaar (Beukendreef), maar plaatselijk ook verstoord, zoals de oorspronkelijk noordoost georiënteerde Breesstraat. In Putte is het juist deze overgangszone van het lint naar de achterliggende woonbuurten die plaatselijk een verstoorde indruk maakt.

Putte ligt ingeklemd tussen de landgoederen op de grens van Nederland en België. Met name het Moretusbos direct ten westen van Putte vormt samen met het kasteel Ravenhof een cultuurhistorisch hoogtepunt. Bovendien ligt het landgoed direct tegen de kern aan, waarbij met name de Beukendreef een mooie relatie met de kern laat zien. De woonbuurten aan de westzijde van het centrum kennen een sterke ruimtelijke relatie met het bosgebied, door de verving van bos en wonen.

Ten oosten van de kern ligt het landgoed Molenberg. Dit landgoed ligt echter niet direct tegen de kern en aan en is bovendien slecht toegankelijk. De relatie tussen de oostelijke woonbuurten met het bos is minimaal. Ook is de ruimtelijke structuur minder helder door de aanleg van diverse buurtjes.

Tussen de kern en het landgoed bevindt zich het kleinschalig industrieterrein langs de Postbaan. Aan de Hogebergdreef bevinden zich wat grootschaliger bedrijven. De Hogebergdreef, die historisch de relatie vormt tussen dorp en landgoed, wordt bruut beëindigd door slecht ingepast bedrijfsloodsen.

Ten noorden van de kern bevinden zich nog enkele akkerbouw gebieden op de oude ontginningen. Direct aan de noordoostkant van de kern is sprake van een diffuse dorpsrandzone met sportvelden, verspreide woongebiedjes, bosjes en kleine weilanden en akkers.

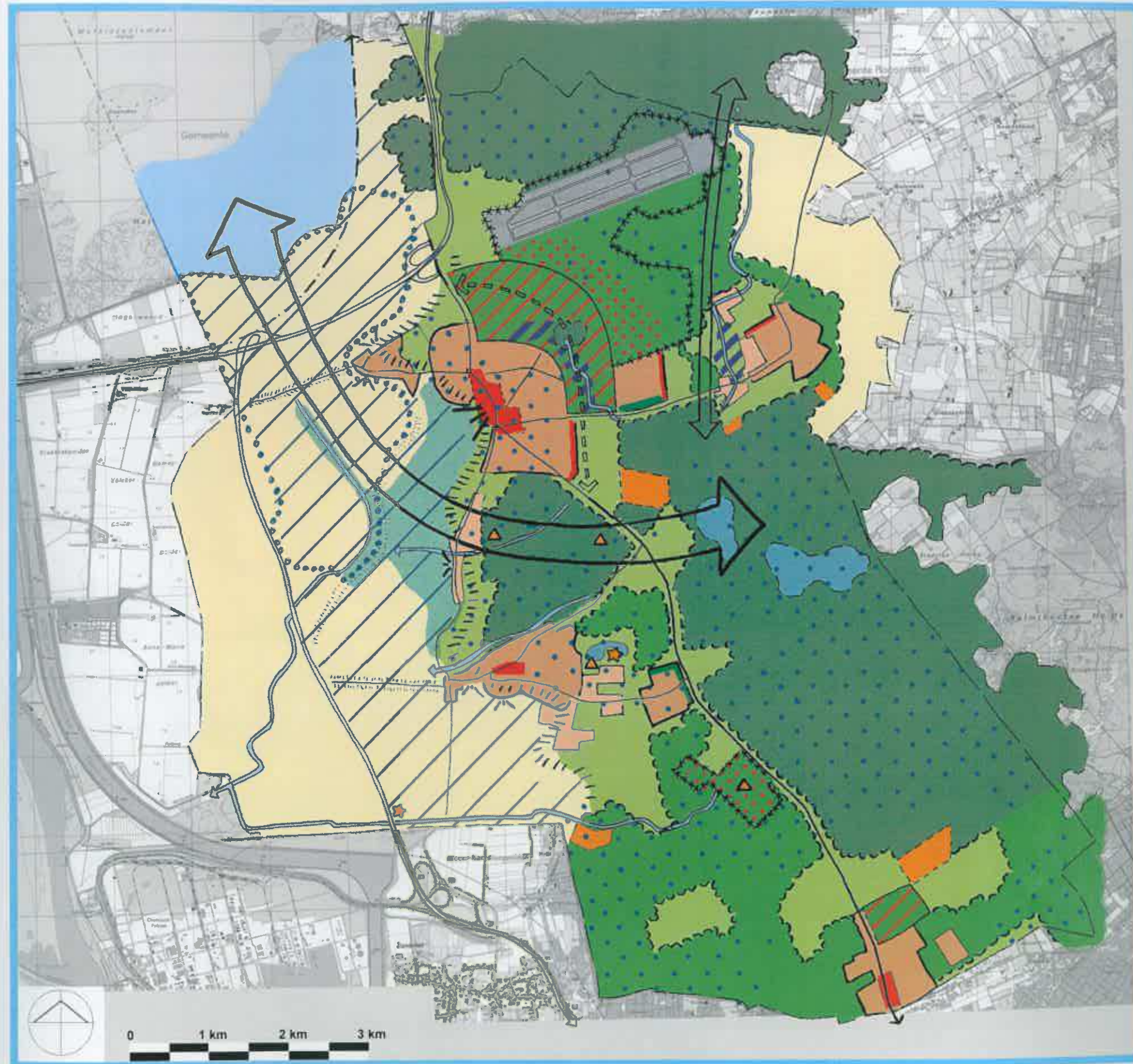
Ruimtelijke ontwikkeling

De oost-west relatie van de kern met de landgoederen wordt gezien als een belangrijke kwaliteit die versterkt moet worden. De belangrijkste opgave voor Putte is de verbetering van het noordelijk entreegebied. De diffuse ruimtelijke situatie in de noordoostzone van de kern vraagt om een structuurversterking. Daarbij is een nieuwe ontsluiting van dit gebied op de Putseweg gewenst. Door deze ontsluiting aan te sluiten op de Bosweg ontstaat tevens de mogelijkheid om het bedrijventerreintje aan de Bosweg beter te ontsluiten en de verkeersdruk in de dorpskern enigszins te verlichten. In de noordoostzone is nog ruimte voor kleinschalige ontwikkelingen, mits deze samen met de bestaande functies tot een evenwichtige situatie leiden. De ontwikkeling van een woonbuurtje vergelijkbaar met de Dennenlaan valt te overwegen. Deze ontwikkeling kan gekoppeld worden aan een herstructurering van de Hogebergdreef.

In tegenstelling tot de relatie tussen dorpskern, de woonbuurten en het bos ten westen van Putte, is de relationele samenhang aan de oostzijde van beduidend mindere kwaliteit. Voorgesteld wordt om de toegankelijkheid en de gebruiksmogelijkheden van dit bosje voor de buurt te verbeteren. Daarnaast zijn er nog een aantal interne herstructureringslocaties aanwezig, waarbij de verbetering van de ruimtelijke structuur uitgangspunt is.

Ontwerpschets Kanskaart Putte

Structuurbeeld

5 Structuurbeeld

Het Structuurbeeld voor de gemeente Woensdrecht is bedoeld om de strategie inzake de ontwikkeling van het landschap en de kernen voor de lange termijn uit te zetten. Het gaat om een visie op het landelijk en stedelijk gebied, waarin ingrepen met een verschillende realisatie-snelheid worden voorgesteld. In het Structuurbeeld worden de ruimtelijke kwaliteiten en de potenties uiteen gezet, die fungeren als een kapstok om interventies in het gemeentelijk grondgebied, die in tijd en plaats verschillen, in samenhang te ontwikkelen.

In grote lijnen is er in het gemeentelijk grondgebied sprake van 3 landschappen:

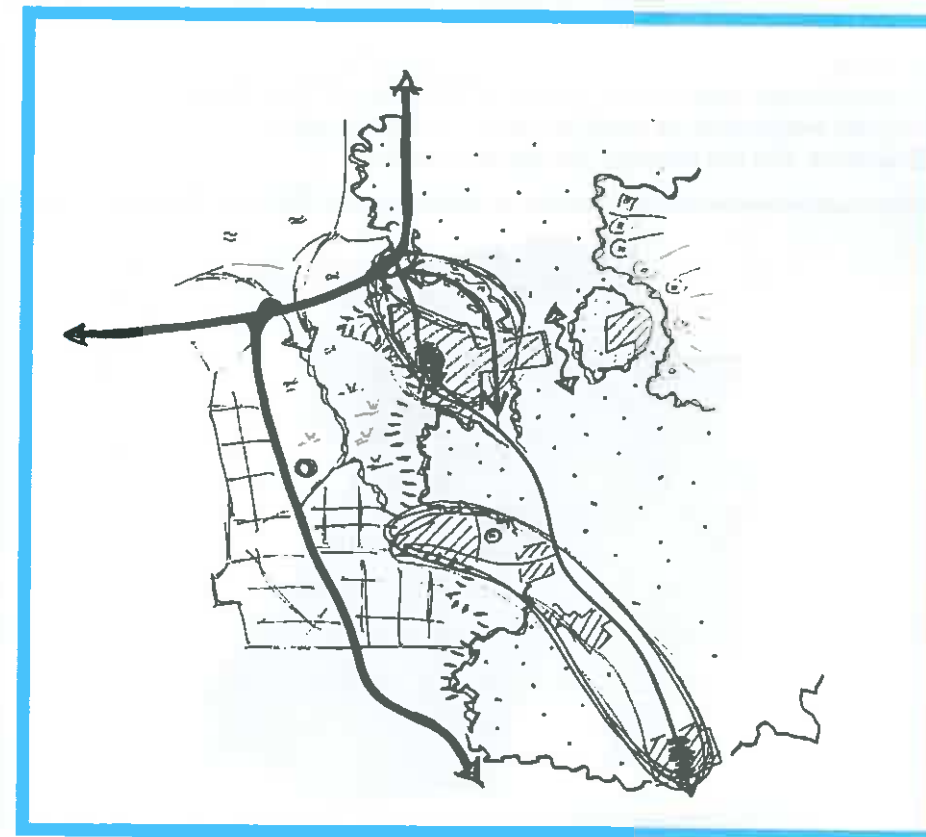
- **Het Polderlandschap**
- **Het Gemengd landschap**
- **Het Boslandschap**

De bijzondere combinatie van deze drie contrastrijke landschappen is de meest bepalende factor voor de identiteit van Woensdrecht. In het Polderlandschap ligt de nadruk op waterhuishouding en landbouw, in het Gemengd Landschap op de verstedelijkingspotenties en in het Boslandschap op natuur en waterhuishouding.

De hoofdlijnen van het Structuurbeeld zijn de volgende:

1. het in evenwicht met de landschappelijke structuur zoeken naar kleinschalige verstedelijkingsmogelijkheden, waarmee de ruimtelijke kwaliteit van de kernen en het landschap wordt versterkt en waarmee de diversiteit tussen de kernen wordt vergroot.
2. het herstellen van de ruimtelijke en functionele samenhang in het landschap. Hierbij gaat het primair om de relatie tussen de bosgebieden op het zand, het polderlandschap en het Markiezaat. Om de samenhang tussen de natuurgebieden te verbeteren zijn in het Structuurbeeld verschillende ecologische verbindingen aan gegeven. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen drie schaalniveaus. Ten eerste is op provinciaal niveau de verbinding tussen de grote natuurgebieden het Markiezaat en de Kalmthoutse heide aangegeven. Dit sluit aan op de beleidsvoorstellen uit de nota Brabant Contrastrijk van de provincie Noord-Brabant. Op regionaal niveau is de verbinding tussen Wouwe Plantage en het gebied Kalmthoutse heide aangegeven. Tenslotte zijn er op lokaal niveau beken aangegeven die een ecologisch verbindende functie hebben. Het betreft de Kabeljauwbeek, de Agger, de Blikloop, de Kooisloot, de Heiloo en de Calfsvense Bosloop.
3. het zoeken van een evenwicht tussen de landschapswaarden, de waterhuishouding, de landbouw en de verstedelijking.
4. het benutten van de diversiteit van het landschap voor het versterken van de identiteit van de gemeente, de differentiatie van de kernen en het verbijzonderen van de verstedelijking (dorsranden, woonmilieus etc.).
5. het streven naar een duurzaam natuurlijk watersysteem.

Voor de realisatie van deze doelstellingen worden per landschapstype een aantal ingrepen in functioneel en ruimtelijk opzicht voorgesteld. Tevens wordt aangegeven welke strategie van toepassing is: een strategie van behoud en consolidatie of een strategie van ontwikkeling en transformatie.

Schets ruimtelijke structuur

5.1 Het Polderlandschap

Doelstellingen

- Beschermen van de openheid van het polderlandschap
- Zoeken naar een symbiose tussen natuurontwikkeling, waterhuishouding, landbouw en recreatie

Landschap:

- Consolideren van het polderlandschap ten zuiden van de Schenkeldijk en ten westen van de A4;
- Behoud van het natuurkerngebied Calfven;
- Creëren van nieuw landschap (wetlands) in delen van de polders ten noorden van de Schenkeldijk (Polders Oud Hinkelenoord, Van den Eijndenspolder, Caterspolder, Hogerwaard)
- Het beeld van natuur en water tussen de snelweg en de Brabantse Wal draagt bij aan de identiteit van Woensdrecht als groene, recreatieve gemeente

Waterhuishouding

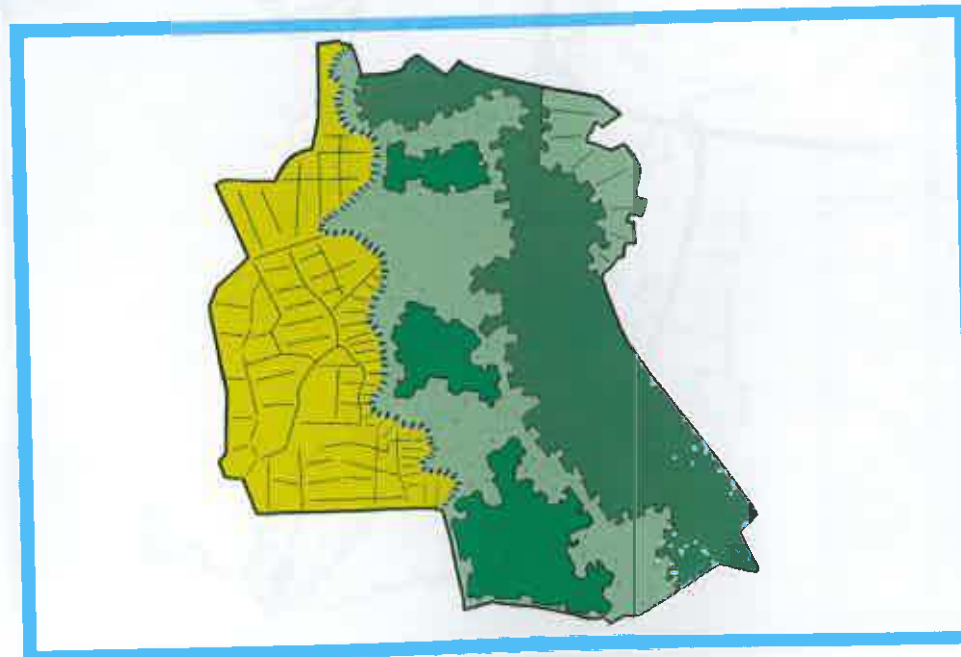
- Vasthouden gebiedseigen kwelwater
- Zoeken naar retentiegebieden
- Ontwikkeling waterwingebieden ter compensatie wingebieden zandgronden
- Potenties voor natuurontwikkeling (van nat tot drassig) en watergebonden recreatie
- Creëren ecologische verbindingzones Agger en Blauwhoefseloep.

Landbouw

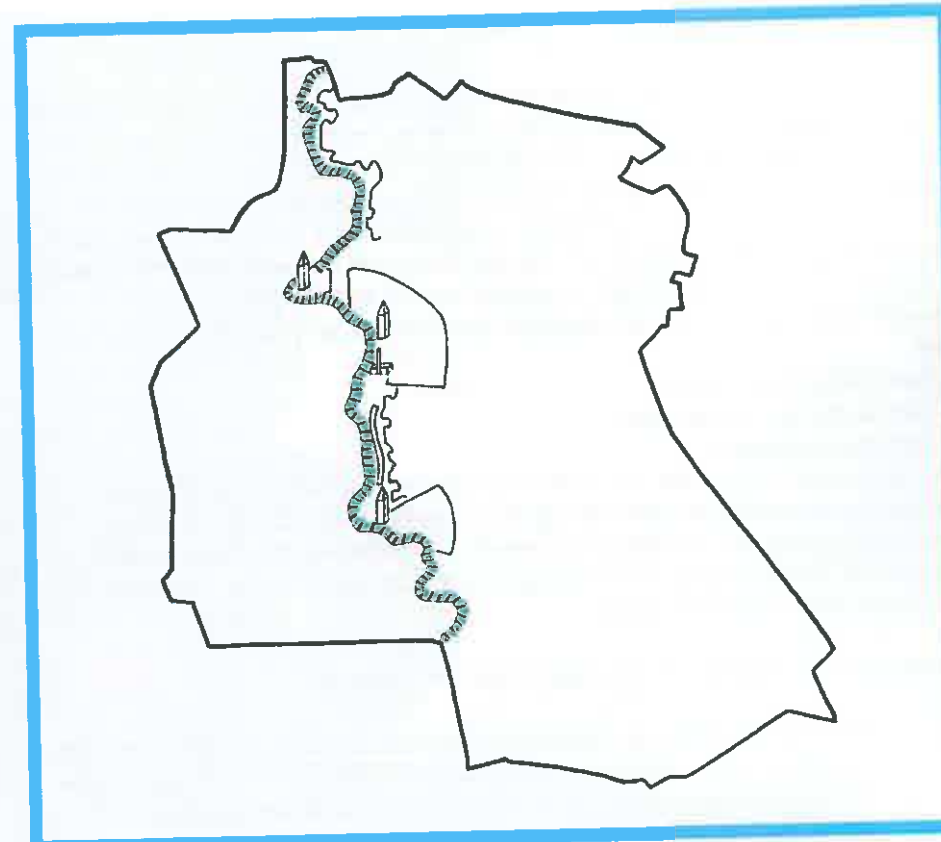
- Primair agrarisch gebied ten westen van de A4 en ten zuiden van de Schenkeldijk / Calfvense kreek
- ontwikkelingsgebied akkerbouw: optimaliseren van de productieomstandigheden, waaronder maatregelen om verdroging tegen te gaan

Recreatie

- Mogelijkheden voor dagrecreatie in combinatie met de ontwikkeling van wetlands in de polders tussen het Markiezaat en Brabantse Wal ten noorden van de Schenkeldijk.

Drie landschappen: het Polderlandschap, Gemengd landschap en Boslandschap

silhouet van de Brabantse wal

- Potenties voor de ontwikkeling van dagrecreatie bij het douanecomplex in relatie tot de afslag A4.

5.2 Het Gemengd landschap

In het gemengde landschap komen alle functies naast elkaar voor. De schaal is doorgaans kleinschalig. Alleen nabij Hoogerheide is sprake van meer groot-schalige ontwikkelingen in de verstedelijking.

Doelstellingen

- Symbiose tussen waterhuishouding, verstedelijking en landelijk gebied door natuurontwikkeling in combinatie met herstel natuurlijke watersystemen
- Landbouw ondergeschikt aan voornoemde functies
- Behoud van de karakteristieke Brabantse wal

Waterhuishouding

- Tegengaan van de verdroging
- Versterken van natuurlijke afwatering: herstel infiltratie, vertragen waterafvoer, herstel lokale kwel in de beekdalen. Daarbij wordt gedacht aan de Kooi en het Eiland

Landschap

- Ontwikkeling ecologische noord-zuid relatie Kortenhoeff - Kooiheide ten westen van Huijbergen

Landbouw

- Kleine landbouwenclaves: gemengde bedrijven
- Ossendrecht: ruimte voor grondgebonden tuinbouw
- Het gebied ten oosten van Huijbergen kan eveneens tot het gemengde landschap worden gerekend. Hier ligt vooralsnog het accent op het behoud van het agrarisch functioneren (rundveehouderij). Bij bedrijfsbeëindiging zijn er mogelijkheden voor de ontwikkeling van landgoederen, aansluitend op de boszoom ten behoeve van recreatie of wonen

Recreatie

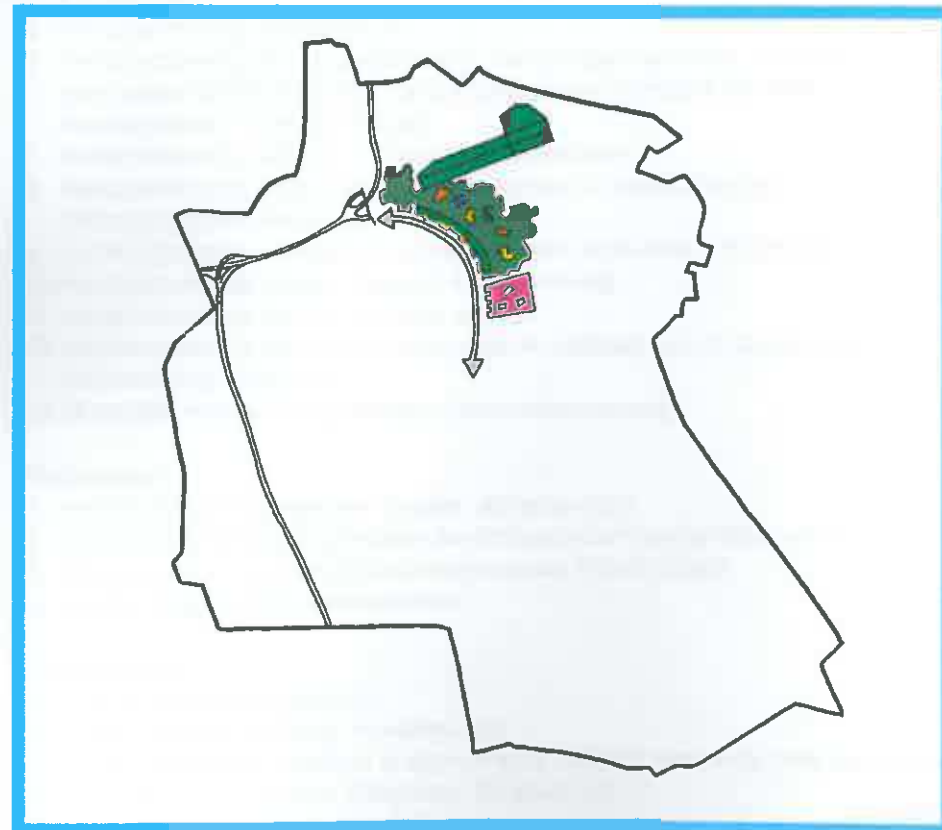
- Ontwikkelen (educatieve) dagrecreatie bij de Zandgroeve bij Ossendrecht in samenhang met rusthuis Dennenheuvel
- Ontwikkelingsmogelijkheden voor verblijfsrecreatie op de volgende locaties: de Koningin Wilhelmina kazerne, het Mob-complex bij Calfven, de volksabdij O.L.V. ter Duinen bij Ossendrecht en de kalkzandsteenfabriek bij Ossendrecht in samenhang met de zandgroeve en rusthuis Dennenheuvel. Met name ten aanzien van het Mob-complex en de volksabdij moet rekening worden gehouden met beperkende randvoorwaarden gezien de ecologische gevoeligheid van het gebied

Verstedelijking

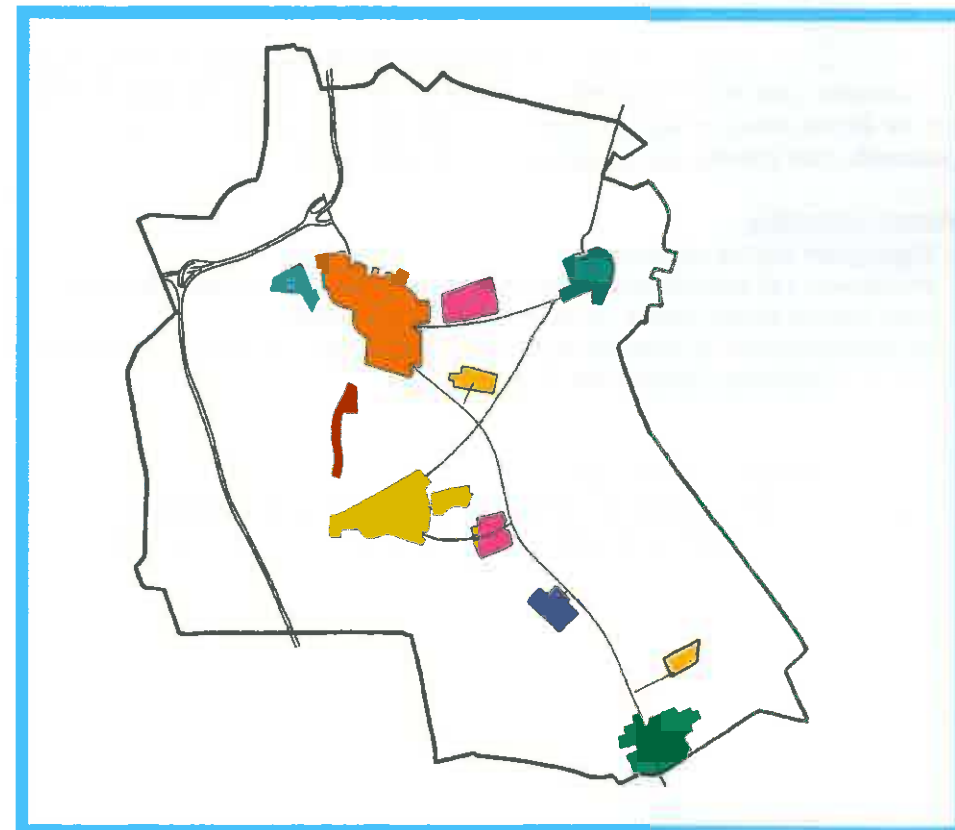
- De verstedelijkingsopgave dient vooral in kwalitatieve termen te worden gedefinieerd. Hierbij zal de aandacht zich vooral richten op de ligging van de kernen in het landschap, de vormgeving van de randen en het verhogen van de interne ruimtelijke kwaliteit.

Luw versus dynamisch

In het gemengd landschap is enige ruimte voor verstedelijking met een lokaal karakter. Hierin is onderscheid te maken in gebieden met een 'luwe' vorm van verstedelijking, en meer dynamische gebieden. Het gebied waar sprake zal zijn van een grote dynamiek is de 'Randwegzone' de noord- en oostrand van Hoogerheide aan weerszijden van de nieuw aan te leggen randweg. De inrichting van de noordoost zone vormt een integrale opgave, waarin infrastructuur, landschap, ecologie en verstedelijking als één samenhangende opgave worden beschouwd. De overige kernen zullen een meer luwe verstedelijking meemaken. Evenals de Randwegzone bij Hoogerheide is de Noordoostzone bij Putte aangegeven als transformatiezone. Ook hier is sprake van een integrale opgave, zij het minder complex dan bij Hoogerheide. De potentie voor een nieuwe

De dynamische zone

Kernendifferentiatie

ontsluitingsweg bij Putte, zoals die in de rode kanskaart is opgenomen, moet ook in relatie met deze opgave worden gezien. Aangezien de ruimtelijke consequenties van deze ontsluitingsweg nog onvoldoende zijn onderzocht is deze potentie niet in het Structuurbeeld opgenomen.

Kernendifferentiatie

De verschillende kernen dragen allen een ander karakter. Het Structuurbeeld geeft de mogelijkheid voor een verdergaande vorm van differentiatie voor de kernen, onder meer door de specifieke ligging van kernen of de overgang van de ene naar de andere kern. Voorbeeld hiervan is de relatie tussen Woensdrecht en Hoogerheide, en het verder verzelfstandigen van Huijbergen door middel van een ecologische buffer.

In aanzet kunnen de volgende typeringingen worden gegeven voor de kernen:

Woensdrecht: woondorp op een 'landtong', door een groene buffer gescheiden van Hoogerheide

Hoogerheide: centrumdorp, met plaatselijk een intensivering van de verstedelijking en een hoog voorzieningenniveau

Huijbergen: rustiek woondorp, met mogelijkheden voor het uitbouwen van een luxe sfeer in het bos rondom het klooster

Ossendrecht: woondorp met bijzondere landschappelijke ligging tussen bos en wal, lokaal voorzieningenniveau. Richt zich op specifieke kwaliteiten in relatie tot recreatie en toerisme

Putte: grensdorp tussen de landgoederen, met een compleet aanbod aan leefmilieus en voorzieningen

Een nadere uitwerking van de kernendifferentiatie vindt plaats in het actieprogramma.

Buiten de kernen komen andersoortige occupatiepatronen voor zoals lint buurtschappen en buitenplaatsen. Deze voor Woensdrecht specifieke patronen kunnen als inspiratiebron dienen voor kleinschalige ontwikkelingsmogelijkheden.

5.3 Het Boslandschap

Doelstellingen

Beschermen en versterken van natuurwaarden in het algemeen en behoud van de natuurkerngebieden Kooiheide-Lissefort en het bos- en duinengebied rondom de Grootte Meer in het bijzonder. In dit gebied dient actief te worden gestreefd naar herstel van de vennen en de natte heide

Waterhuishouding

- Tegengaan van de verdroging
- Versterken van natuurlijke afwatering: herstel infiltratie, vertragen waterafvoer, herstel lokale kwel in de vennen en de beekdalen
- Vermindering van de ontwatering op de zandgronden: op termijn verplaatsing van de waterwingebieden naar de polder

Recreatie

- Nadruk op extensieve recreatie
- Zeer bescheiden uitbreidingsruimte voor bestaande verblijfsrecreatie
- Grotere toegankelijkheid bosgebied door fiets-, wandel-, en ruiterspaden.

5.4 Aandachtsgebieden in de kernen

De onderstaande locaties zijn uit de verkenning van de kernen naar voren gekomen als locaties die in visueel-ruimtelijk of functioneel-ruimtelijk opzicht niet van duurzaam kwalitatieve aard zijn. Dit betekent dat reeds nu of binnen afzienbare tijd de locaties op de korte, middellange of lange termijn voor herontwikkeling in aanmerking komen.

In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat door de samenstelling van de kernen en de reeds intensieve bebouwing, de mogelijkheden voor een verdere verdichting beperkt zijn. De mogelijkheid en noodzaak ligt eerder in een kwaliteitslag voor bestaand stedelijk gebied door middel van herstructureringsopgaves. De plekken die hiervoor in aanmerking komen zijn globaal als volgt te typeren:

- Plekken die in ruimtelijk-kwalitatief opzicht niet van duurzame aard zijn;
- Lokaties waar een uitplaatsing van het huidig gebruik te verwachten valt;
- Naoorlogse woonwijken, met een vooral traditioneel karakter, een eenzijdige structuur, opbouw en samenstelling (vooral de delen waar zich de huurwoningen bevinden bieden kansen).

Woensdrecht

1. Entree Dorpsstraat - Rijzende weg
2. Verenigingsgebouw Stompeloren
3. Herstructurering locatie Dorpsstraat

Hoogerheide

1. Scheldeweg - Antwerpsestraatweg in samenhang groenstrook (mogelijke inbreidingslocatie woningbouw)
2. Herinrichting kruispunt Scheldeweg - Nieuweweg - Duinstraat
3. Herinrichting gebied Scheldeweg - Raadhuisstraat (Centrumplan)
4. Herinrichting kruispunt Scheldeweg - Putseweg in samenhang met Van der Meulenplein
5. Herontwikkeling locatie PIOV
6. Herstructurering St. Lucasplein e.o., naoorlogse woonwijk en vrijkomende gebouwen (drankenhandel, gele kruisgebouw, gymzaal, winkels Flemingstraat, Scheldecollege)
7. Herontwikkeling wijkhuis Trefpunt en bibliotheek
8. Herontwikkeling hoek Heistraat - Duinstraat in aansluiting op Verzorgingshuis Heideduin
9. Herstructurering winkels en achterterreinen KLM-iaan - Pr. Hendrikstraat
10. Herstructurering locatie Slijperij Huijbergseweg
11. Herstructurering locatie Primarkt en A&P
12. Herstructurering naoorlogse woonwijk Maststraat e.o. in samenhang met herprofilering Putseweg
13. Mogelijke intensiveringslocaties Ossendrechtseweg

Huijbergen

1. Herinrichting entreegebied (molen Johanna e.o.)
2. Mogelijke intensiveringslocatie Suykerbuyk-carrosserie Bergestraat
3. Mogelijke intensiveringslocatie tegelhandel Westerstraat
4. Verdichtingslocaties Westerstraat

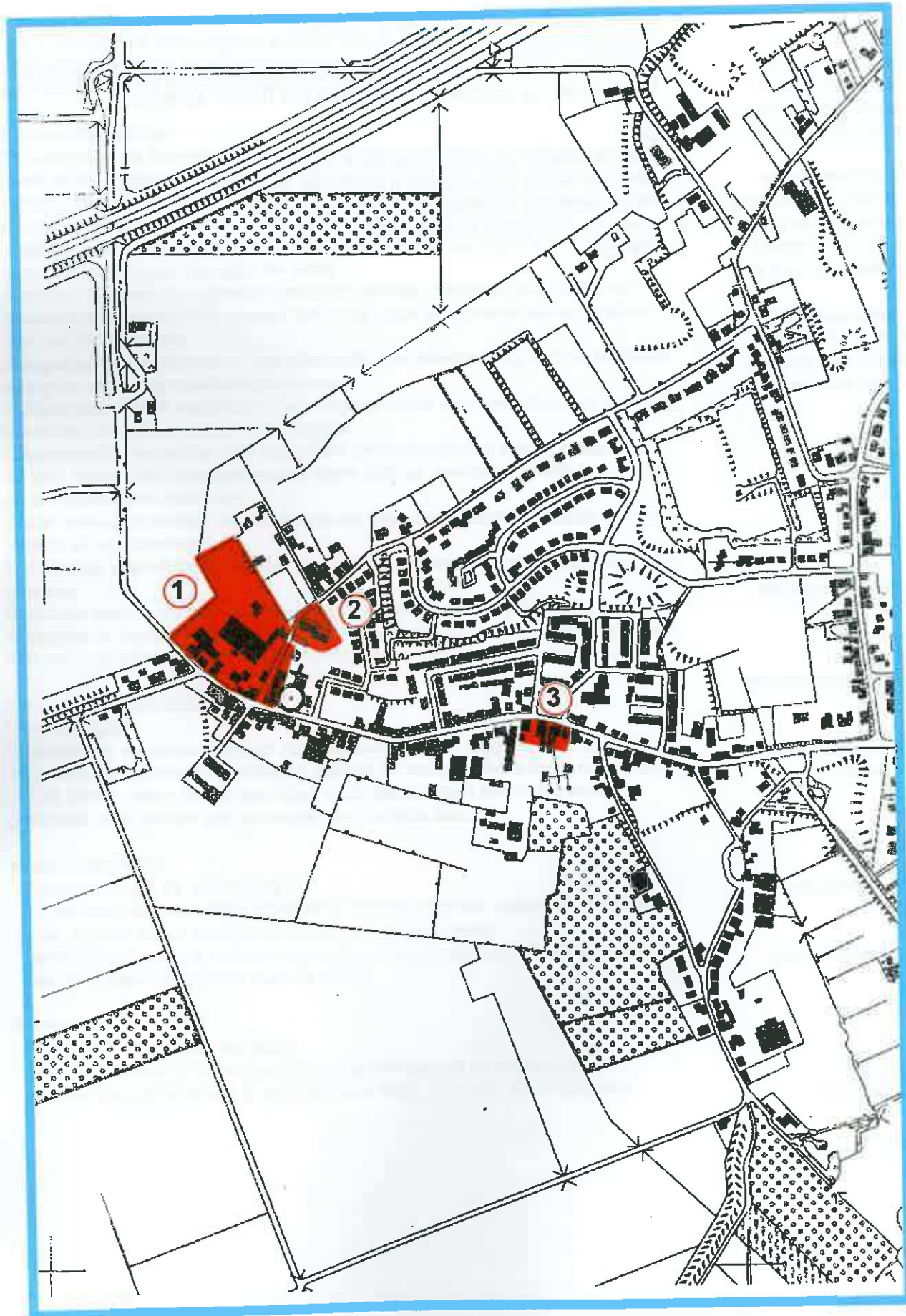
Ossendrecht

1. Locatie brandweerkazerne
2. Conservenfabriek Burg. Voetenstraat
3. Terrein Openbare Werken in samenhang met het plan 2-de fase Noordrand
4. Herontwikkeling locatie Rabobank Dorpsstraat
5. Herontwikkeling Markt - oostzijde

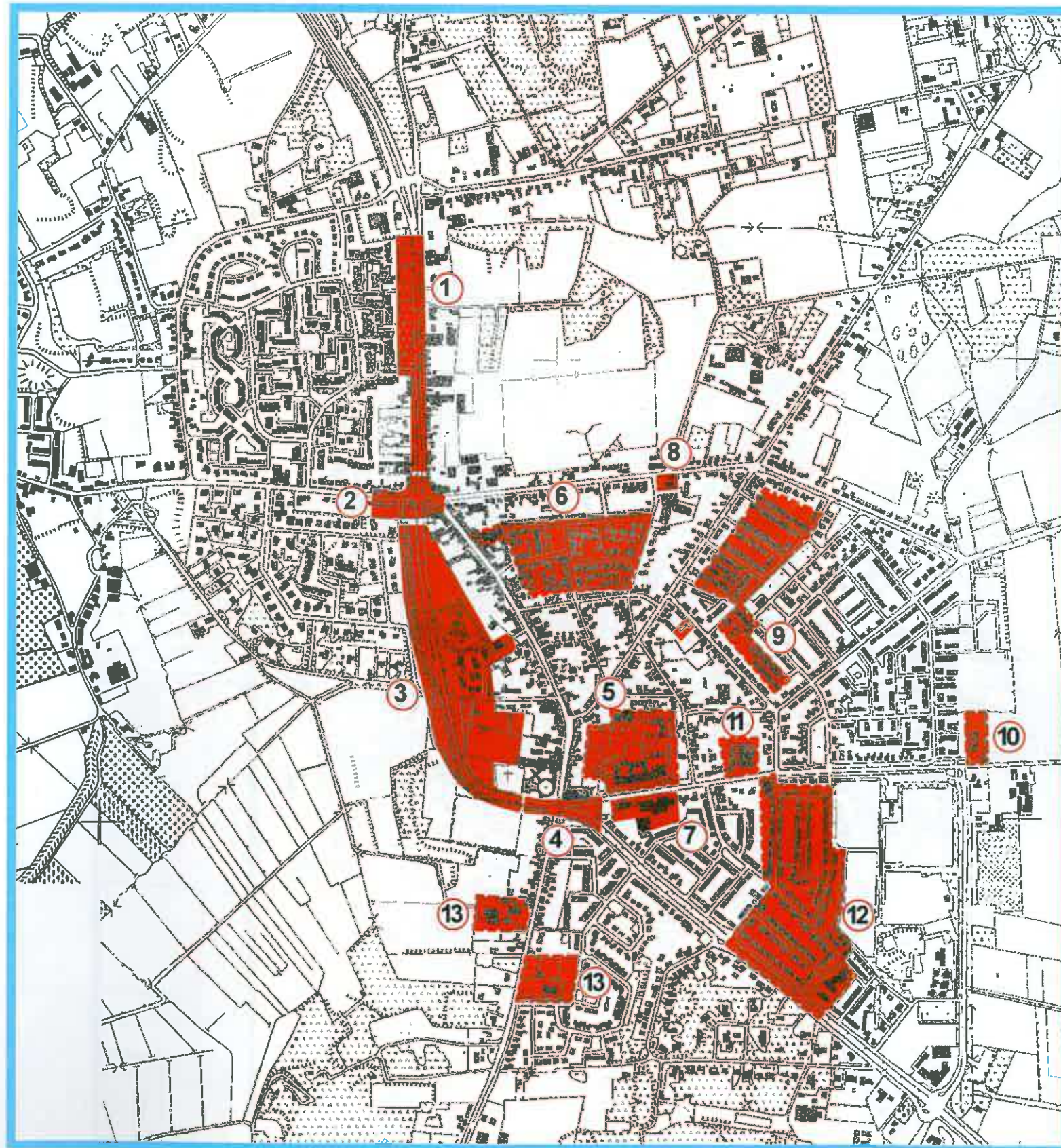
6. Herontwikkeling Marie Adolphine - Cichorei
7. Herontwikkeling de Brouwerij
8. Herontwikkeling garagebedrijf OLV Ter Duinenlaan - Kon. Wilhelminastraat
9. Herontwikkeling voormalig garagebedrijf van Pul en Stenenhoef

Putte

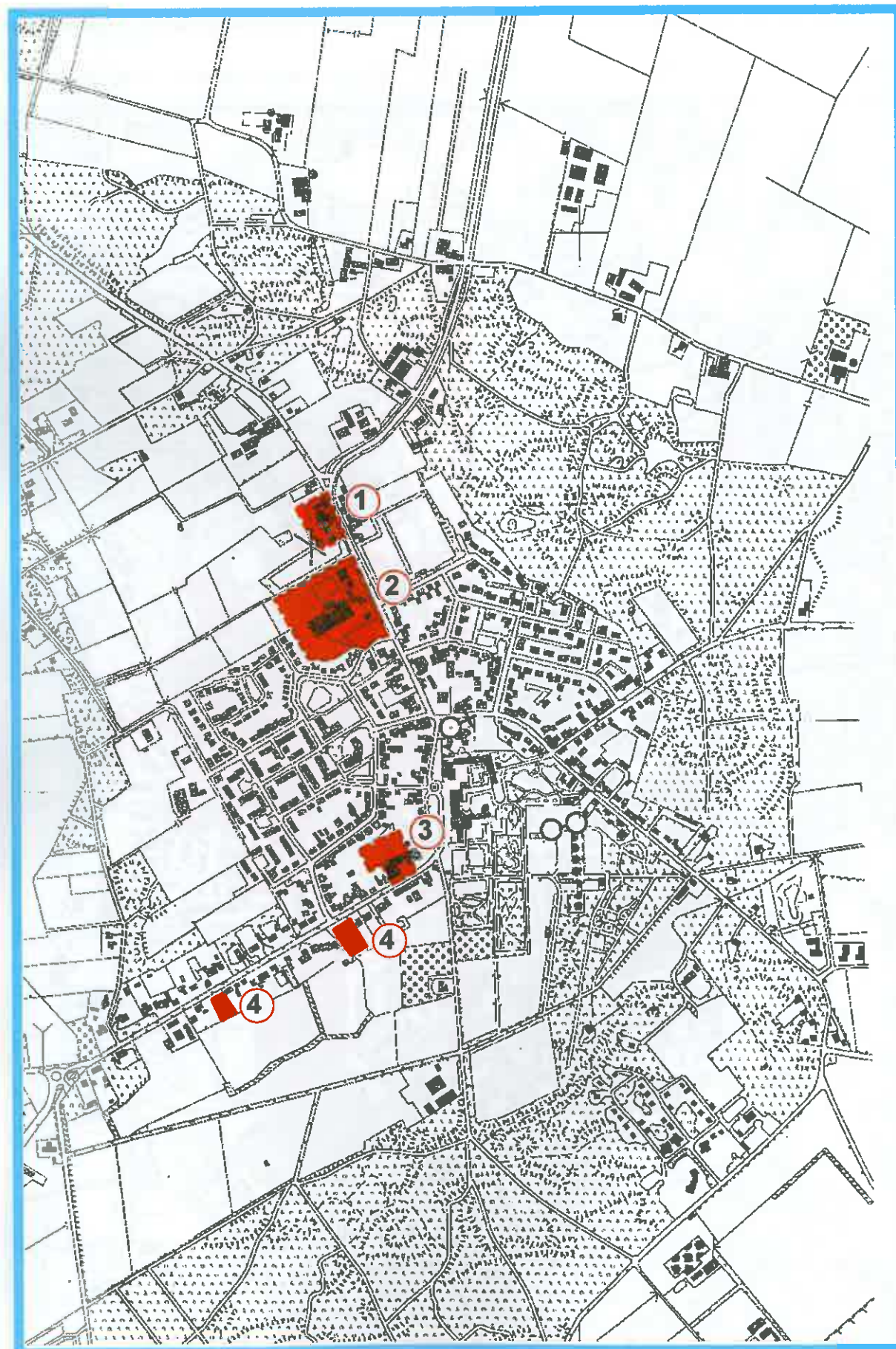
1. Herontwikkeling natuursteenhandel Putseweg
2. Herontwikkeling entreegebied (houthandel, benzinepomp, rwzi)
3. Herontwikkeling bedrijfsterreinen Hogebergdreef
4. Herstructurering Sint Dionysiusstraat
5. Marktplein

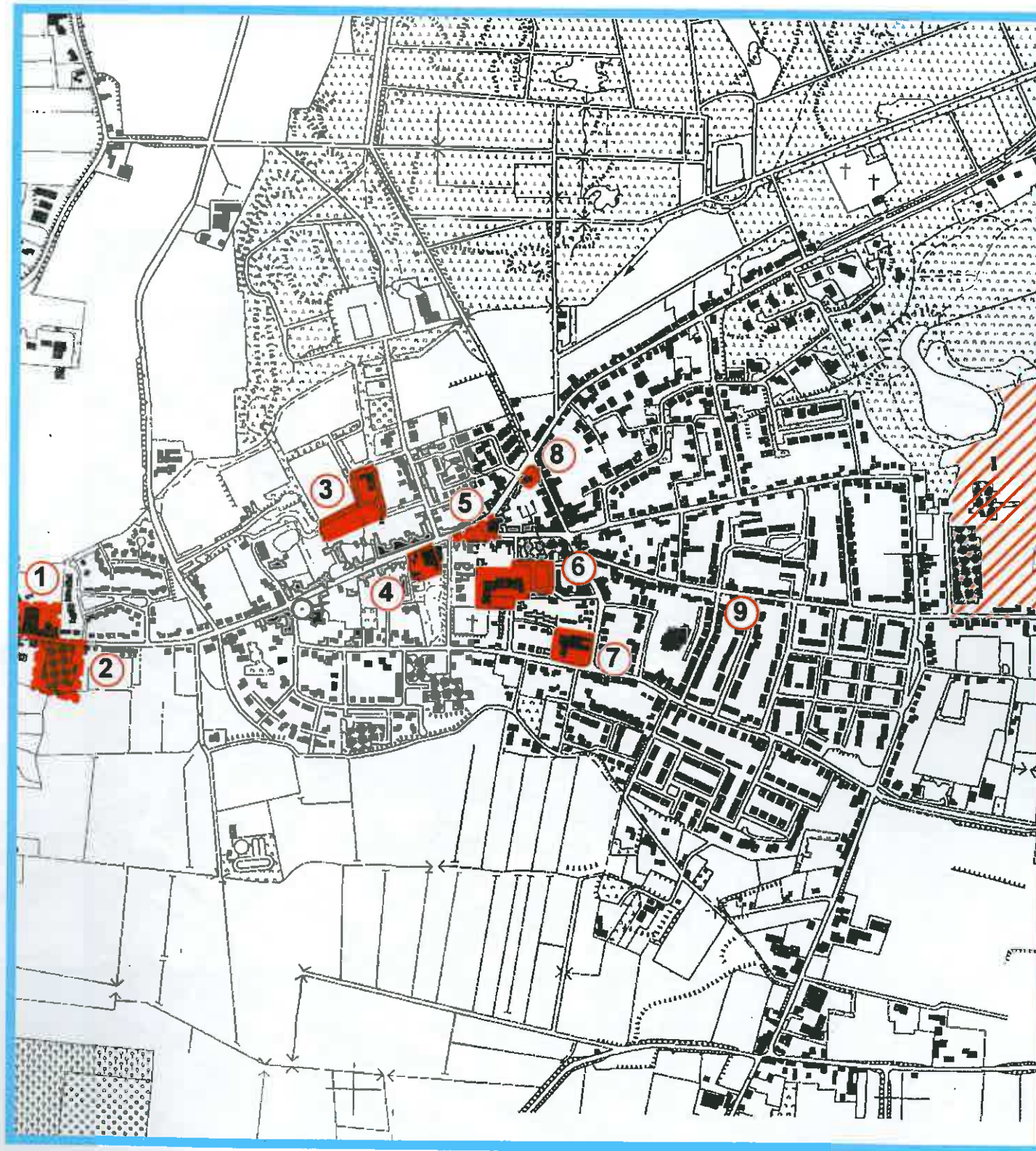
Aandachtsgebieden Woensdrecht

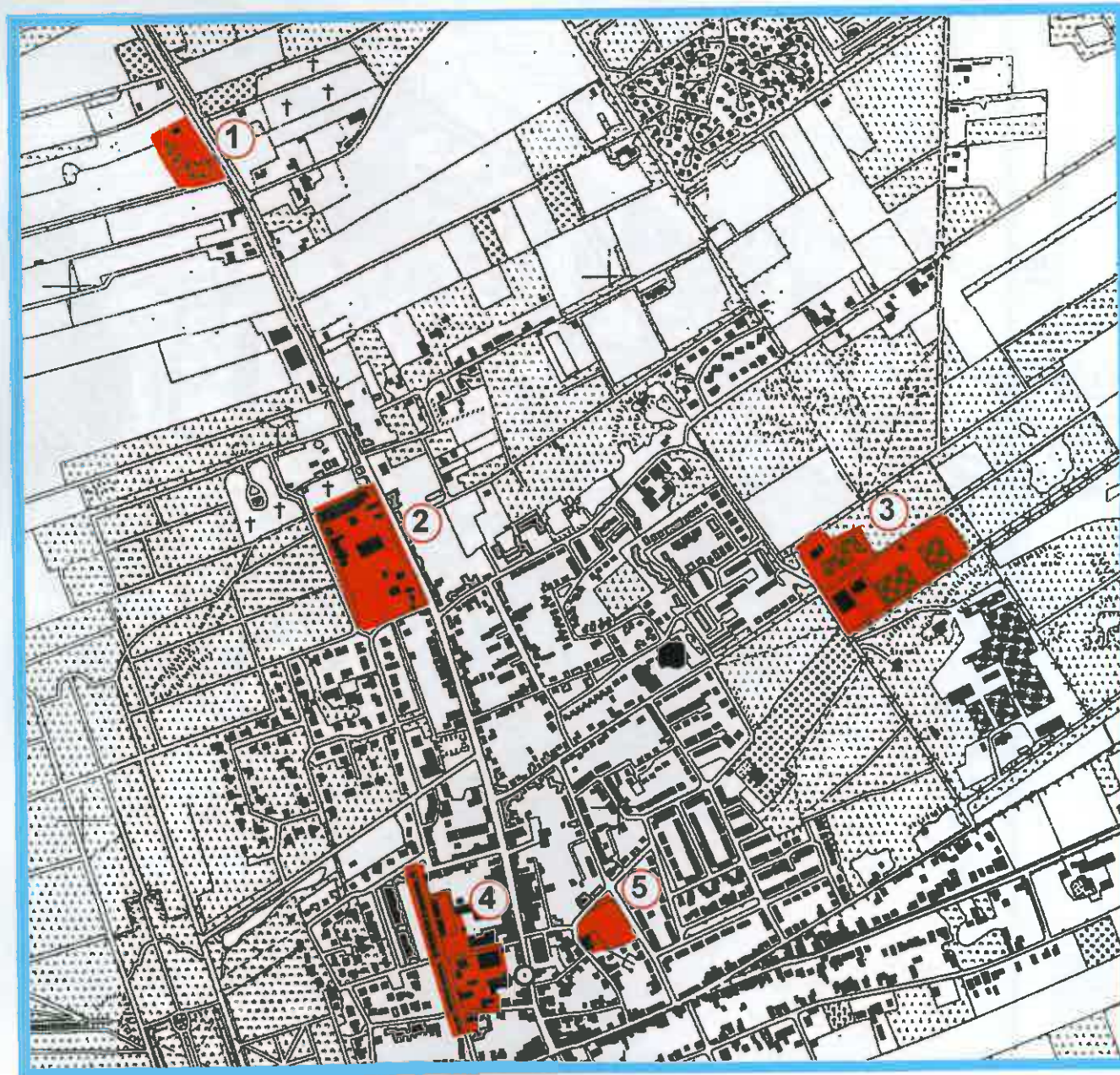
Aandachtsgebieden Hoogerheide

Aandachtsgebieden Huijbergen

Aandachtsgebieden Ossendrecht

Aandachtsgebieden Putte